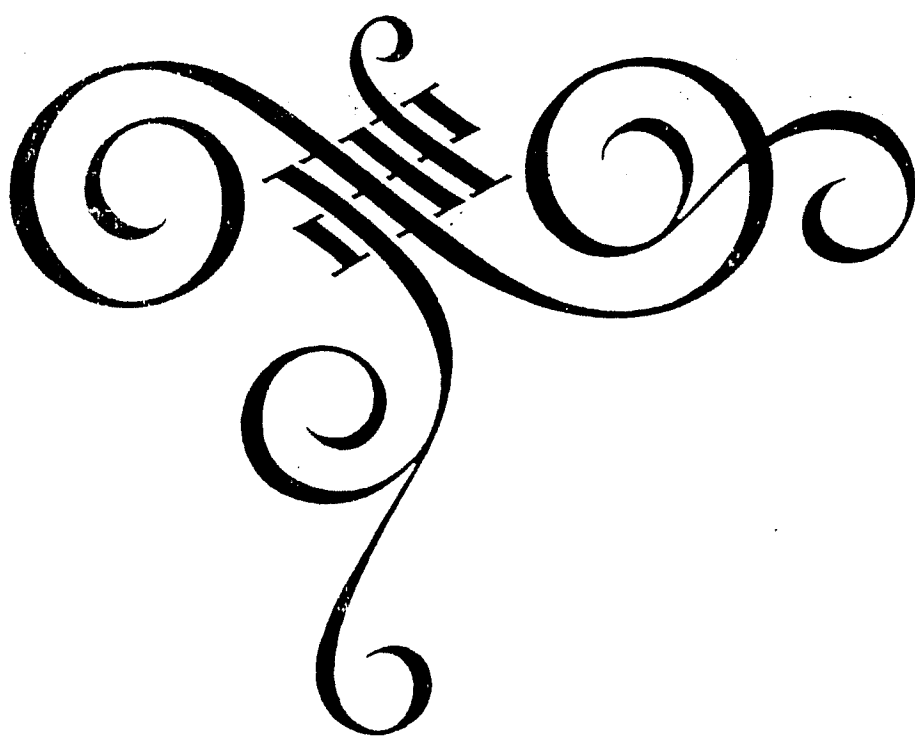

Christopher Marlowe / PŘELOŽIL
ALOIS BEJBLÍK
Tragická historie
o doktoru Faustovi

DRAMATIS-PERSONAE

PAPEŽ
KARDINÁL LOTRINSKÝ
CÍSAŘ NĚMECKÝ
VÉVODA Z VANHOLTU
FAUST
KORNELIUS Faustovi přátelé
VALDES
WAGNER, Faustův sluha
KLAUN
ROBIN
RUDA
HOSTINSKÝ
KOŇAŘ
RYTÍŘ
STAŘEC
STUDENTI, FRÁTEŘI a SLUŽEBNÍCI
VÉVODKYNĚ Z VANHOLTU
LUCIFER
BELZEBUB
MEFISTOFILIS
DOBŘÝ ANDĚL
ZLÝ ANDĚL
SEDM SMRTELNÝCH HŘÍCHŮ
DÁBLOVÉ
DUCHOVÉ v podobě
 ALEXANDRA VELIKÉHO,
 JEHO MILENKY
 a HELENY TROJSKÉ
CHÓR

(*Vystoupí chór.*)

CHÓR

Ne, na pochodu polem trasimenským
či v laškování při milostné hře
či na královských dvorech při převratech
či v pyšné slávě bohatýrských činů
se naše Múza nechce blýsknout veršem.
Jen o to, panstvo, jde — musíme předvést
osudy Fausta, dobré jako zlé,
a s apelem na vaši shovívavost
teď promluvíme o Faustově dětství.
Nuž, narodil se z prostých rodičů,
v Německu, v městě nazývaném Roda.
Když dospíval, šel do Wittenberka,
kde vychován byl hlavně příbuznými.
Tak brzy vyspěl v teologii,
na plodném poli požehnané vědy,
že zakrátko byl poctěn doktorátem,
neb předčil všechny, kdož si libují
ve svatých bohoslovných disputacích.
Až, namyšlený na svou učenost,
vzlét na voskových křídlech výš, než stačil,
a nebesa mu jejich rozehřátím
zchystala pád. Teď v škole ďáblově,
příliš syt zlatých plodů vzdělání,
obžerně hltá černou magii,
nic nezná sladšího než její čáry
a klade ji nad věčné blaženství.
A to je on, zde ve své studovně.

(*Chór odejde.*)

/ 1 /

(*Faustova studovna.*)

FAUST

Nech, Fauste, studií a začni zkoumat
tu hlubinu, již chceš se věnovat.
Když jsi už doktor, hrej dál bohoslovce,
však ve všech vědách jdi až na konec
a žij a zemři v Aristotelovi.
Má analytiko, jak tys mě uchvátila!
Bene disserere est finis logices.
Že cílem logiky je dobře mluvit?

Větší div nám ta věda neskýtá?

Pak nečti dál; ten cíl jsi překonal.

Faustově umu sluší něco víc —

pryč *ων και μη ων* a sem, Galéne,

vždyť: Ubi desinit philosophus, ibi incipit
medicus.

Buď, Fauste, lékařem, hrab zlatáky,

zázračným lékem získej věčnou slávu!

Summum bonum medicinae sanitas.

Nejvyšším cílem lékařství je zdraví.

Což k tomu cíli jsi už nedospěl?

Nejsou tvá slova perly zdravovědy,

nevisí v muzejích tvé recepty,

kterými celá města ušla moru

a polevilo tisíc zhoubných chorob?

A přece pořád jsi jen Faust, jen člověk.

Kdybys dal lidem, aby žili věčně,

anebo mrtvé křísit dokázal,

pak by ta činnost byla úctyhodná.

Lékařství, sbohem! Kde je Justinián?

(*Čte.*) Si una eademque res legatur duobus,

alter rem, alter valorem rei, etc.

Příkladně nicotná pře dědická!

(*Čte.*) Exhaereditare filium non potest pater,
nisi, etc.

A to je obsah celých Institucí

a všeobecný souhrn zákonů!

Tím ať se moří námezdník a dřič,

kterému stačí pouhé prázdné plevy —

pro mne je to jen tupá otročina.

Nakonec nejlíp zní to bohosloví.

Jeronýnova bible, Fauste; dobře čti.

(*Čte.*) Stipendium peccati mors est. Ha!
Stipendium, etc.

Odplatou hříchu je smrt; toť zlá věc.

(*Čte.*) Si pecasse negamus, fallimur, et nula
est in nobis veritas:

Řekneme-li, že jsme bez hříchu, obelháváme
se a není v nás zrnka pravdy.

Tak tedy nejspíš

musíme hřešit, a pak proto zemřít.

Musíme zemřít, ano, navěky.

Jak řekneš téhle doktríně: Che sera, sera —
co bude, bude? Bohosloví, sbohem!

To tahle metafyzika knih mágů
a černokněžníků je jinak božská:

čáry a kruhy, litery a značky,
ano, to po tom nejvíc touží Faust.
Jaký svět prospěchu a rozkoše,
síly a cti a všemohoucnosti
se přislubuje pilným adeptům!
Vše, co se pohybuje mezi póly,
mi bude k službám. Císař nebo král
je vládcem jenom ve své provincii
a neporoučí větru ani mrakům,
však panství toho, kdo vyniká v kouzlech,
sahá až tam, kam sahá lidský duch.
Pořádný mág je věru mocný bůh.
Nu, Fauste, napni um, ať domůžeš se božství!
Wagner!

(Vystoupí Wagner.)

Pozdravuj moje drahé přátele,
mé Němce Valdese a Kornelia,
a že je snažně prosím o návštěvu.

WAGNER

Jdu, pane.

FAUST

Rozmluva s nimi pomůže mi víc,
než kdybych se tu ztrhal námahou.

(Zjeví se dobrý anděl a zlý anděl.)

DOBŘÝ ANDĚL

Ó, Fauste, odlož prokletou tu knihu
a nehleď na ni: pokouší tvou duši
a na tvou hlavu volá boží hněv!
Čti Písmo — tohle, to je rouhačství!

ZLÝ ANDĚL

Pokračuj, Fauste, v této slavné vědě,
v níž veškerý je poklad přírody.
Buď na zemi, čím Jupiter je v nebi,
buď pán a vládce těchto živlů všech!

(Andělé zmizí.)

FAUST

Jak zalykám se touhle představou!
Mám přimět duchy dát mi, co si zmanu,
a vyjasnit mi všechny pochybnosti
a uskutečnit nejsmělejší plány?
Ať do Indie letí pro zlato,
ať moři vyrvou perly orientu,
ať prohledají nový svět a snesou
mi plody lahodné a pamlsky;
ať zvěstují mi cizokrajnou moudrost
a prozradí mi taje cizích králů;

ať Německo mi sepnou valem z bronzu
a Rýn mi stočí kolem Wittenberku;
ať naplní mi školy hedvábím
a vyšňoří jím všechny studenty!
Seberu vojsko za peníze od nich,
knížete z Parmy od nás vyženu
a v celé zemi já sám budu král.
Ba, onačejší válečnické stroje
než ohnivou loď před antverpským mostem
svým duchům služebným dám vynalézt.
Jen pojďte, Valdesi a Kornelie,
a oblažte mě svojí moudrostí!

(Vystoupí Valdes a Kornelius.)

Můj milý Valdesi a Kornelie,
svým slovem jste mě přec jen získali
pro magii a skrytá umění.
Však nejen vy; má vlastní fantazie
teď nezná jiný zájem, jenom hloubá,
jak osvojit si černou čaromoc.
Filozofie, ta je zmatená;
lékařství, práva jsou pro chudé duchem;
a nejniž ze všeho je bohosloví,
nudné a suché, hnusně odporné.
Jen magie, jen ta mě uchvátila!
V ní, přátelé, mi stůjte ku pomoci,
a já, jenž precizními sylogismy
jsem ohromoval kněze zdejší církve
a přitahoval výkvět Wittenberku
na svoje přednášky, že kolem mne
se rojili jako kdys v podsvětí
duchové kolem Musaia, chci poznat,
co Agrippa, ten slavný zaklínač.

VALDES

Tady ty knihy, Fauste, a tvůj vtíp
a naše zkušenost z nás učiní
světce všech zemí! Jako Indiáni
Španělům slouží, tak i duchové
všech živlů vždycky poslouží nám třem:
Na pokyn budou hlídat nás jak lvi,
jak jezdci s oštěpy po našem boku
či obři z Laponska nás obklopí,
a někdy jako ženy nebo panny
nám zjeví vzdušným tvarem více krásy,
než mají Venušina bílá ňadra.
Z Benátek přivlečou nám koráby
a z Ameriky zlaté rouno, kterým

si starý Filip plní pokladnu,
když budeš, Fauste, pevně rozhodnut.

FAUST

Jsem pro to, Valdesi, tak rozhodnut,
jako ty pro život; to nezvrátíš.

KORNELIUS

Zázraky, které skýtá magie,
tě přimějí jen k nim se soustředit.
Ten, kdo je zběhlý v astrologii,

The Tragicall History of the Life and Death of Doctor FAUSTVS.

With new Additions.

Written by Ch. Mar.

94/

Titulní list knižního vydání Marlowova Fausta
z r. 1624

zná řeči, kdo se vyzná v nerostech,
má pro magii všechny předpoklady.
Tak nepochybuj, že v ní prosluješ,
a budeš pro ni více vyhledáván,
než byla kdysi delfská věštírna.
Vím od duchů, že vysuší i moře
a zvednou poklady všech cizích vraků
i bohatství, jež naši předkové
ukryli dávno v zemských útrobách —
tak řekni, Fauste, co nám bude chybět?

FAUST

Nic, Kornelie. Jsem tím nadšený!
Pojď, předveď mi pár lekcí z magie,
abych to zkusil někde v hustém háji
a plně vychutnal slast zaklínání!

VALDES

Pospěš si tedy v háji někam stranou,
vezmi tam díla Albana a Bacona,
hebrejský žaltář, Nový testament,
a vše, co budeš ještě potřebovat,
ti povíme, než tady skončíme.

KORNELIUS

Valdesi, napřed zjev mu tajná slova
a pak, až zvládne všechny obřady,
může si Faust sám zkusit vlastní um.

VALDES

Nejdřív tě obeznámím se základy
a brzy se v tom vyznáš líp než já.

FAUST

Tak tedy pojďte, najíme se spolu
a pak proberem všechny problémy;
chci v noci zkusit před spaním, co svedu:
dnes zaklínám, i kdybych zemřít měl!
(Všichni odejdou.)

/ 2 /

(Před Faustovým domem. Vystoupí dva studenti.)

PRVNÍ STUDENT

Copak je s Faustem? Naše posluchárny
se vždycky třásly tím jeho sic probo.

DRUHÝ STUDENT

To se hned dovíme, jde jeho sluha.
(Vystoupí Wagner.)

PRVNÍ STUDENT

Tak co, brachu, kdepak je tvůj pán?

WAGNER

To ví Pánbůh v nebesích.

DRUHÝ STUDENT

Cože, ty to nevíš?

WAGNER

I vím, ale jedno z druhého neplyne.

PRVNÍ STUDENT

Jdi ty! Nech si svoje vtipy a řekni nám, kde je.

WAGNER

Jedno z druhého neplyne silou té logiky, které byste se vy jako kandidáti doktorství měli držet. Takže uznejte svůj omyl a dávejte lepší pozor.

DRUHÝ STUDENT

Jak to, copak jsi neříkal, že to víš?

WAGNER

Máte na to nějakého svědka?

PRVNÍ STUDENT

Jistě, brachu, já tě slyšel.

WAGNER

To máte, jako byste se zeptal mého kamaráda, jestli já jsem zloděj.

DRUHÝ STUDENT

Tak ty nám to tedy nepovíš?

WAGNER

Ale jistě, pane, povím vám to. Jenže kdybyste nebyli trumberové, nikdy byste mi takovou otázku nekladli. Není totiž můj pán corpus naturale? A není takové přirozené těleso mobile? A když je pohyblivé, proč se mě ptáte, kde je? Nebýt toho, že mám flegmatickou náтуру a že se tak snadno nerozkatím, nesměli byste se mi přiblížit ani na čtyřicet kroků, třebaže nepochybují, že vás oba v příštím soudním termínu kat stejně pověsí. A teď, když jsem si z vás vystřelil, zatvářím se jako puritán a nasadím jiný tón: — Vskutku, drazí bratři, můj pán je doma u oběda s Valdesem a Korneliem, jak by vašnostem prozradilo tohle víno, kdyby mohlo mluvit. A tak vám Pán požehnej, ochraňuj vás a zachovej, moji drazí bratři! (*Wagner odejde.*)

PRVNÍ STUDENT

Mám strach, že jak už dlouho podezírám, propadl prokletému umění, kterým ti dva jsou smutně proslulí.

DRUHÝ STUDENT

I kdyby cizí byl a ne můj přítel, rmoutilo by mě, co mu z toho hrozí. Pojď, povíme to rychle rektorovi, snad ho svou vážnou radou zachrání.

PRVNÍ STUDENT

Mám strach, že jeho nezachrání nic.

DRUHÝ STUDENT

Přece jen zkusme, co v tom zmůžeme. (*Studenti odejdou.*)

/ 3 /

(*Háj. Vystoupí Faust, aby zaklínal.*)

FAUST

Teď, ve chvíli, kdy temný zemský stín touží po mlžném svitu Orionu a z antarktidy stoupá oblohou, kde smolným dechem blankyt zatemnil, teď, Fauste, začni se svým zaklínáním a zkus, zda ďáblové tě poslechnou, když jsi je vzýval zbožnou obětí! Zde v tomto kruhu jméno Jehovy je vpřed i nazad psáno v anagramu a jména svatých světců ve zkratkách, znamení stálic, znaky zvěrokruhu i pohyblivých hvězd, čímž duchové jsou nuceni, aby se zjeví. Neboj se tedy, Fauste, pevný buď a zkus, co nejvíc zmůže magie! — Sint mihi dei Acherontis propitii! Valeat numen triplex Jehovahae! Ignei, aerii, aquae, terrae spiritus, salvete! Orientis princeps Belzebub, inferni ardentis monarcha, et Demogorgon, propitiamus vos, ut appareat et surgat Mephistophilis. Quid tu moraris? Per Jehovaham, Gehennam et consecratam aquam quam nunc spargo, signumque crucis quod nunc facio, et per vota nostra, ipse nunc surgat nobis, dicatus Mephistophilis! (*Zjeví se Mefistofilis.*)

Přikazuji ti: odstup, změň svou tvářnost,
jsi příliš ohavný, abys mi sloužil.
Jdi, vrať se jako starý františkán,
ta svatá tvářnost sluší čertu nejlíp.
(*Mefistofilis zmizí.*)

Hle, moje božská slova působí!
Kdo tohle umění by nechtěl zvládnout?
Jak poddajný je ďábel Mefisto,
jak poslušný a plný pokory!
Takovou moc má kouzlo magie!
Teď korunovaný jsi zaklínač,
když vládneš, Fauste, Mefistofilem:
Quin regis Mephistophilis fratris imagine.
(*Vrátí se Mefistofilis v podobě františkána.*)

MEFISTOFILIS

Co žádáš, Fauste, co mám udělat?

FAUST

Chci tvoje služby, dokud budu živ,
abys mi splnil, co ti nařídím,
třeba i Lunu strhl z její sféry
či oceánem zaplavil náš svět.

MEFISTOFILIS

Jsem sluha velikého Lucifera
a nesmím za tebou bez jeho vůle;
nemůžu víc, než přikáže nám on.

FAUST

A on ti nepřikázal zjevit se mi?

MEFISTOFILIS

Ne, jdu sem za tebou sám od sebe.

FAUST

Nepřivolalo tě mé zaklínání?

MEFISTOFILIS

To ano, jenže jen per accidens.
Když slyšíme, jak někdo tupí Boha
a Písma zřiká se a Spasitele,
letíme zajmout jeho zpupnou duši;
a nepřijdeme, leda užije-li
prostředků, jež mu hrozí zatracením.
Nejkratší cestou k zaklínání tedy
je rozhodně se zřeknout Trojice
a oddaně se modlit k vládci pekel.

FAUST

To Faust už učinil
a vyznává jen jednu zásadu:
že není pána kromě Belzebuba,
kterému sám se plně zasvětil.

Mě neleká to slovo „zatracení“,
vždyť peklo zaměnil jsem s Elysiem
a duch můj míří k starým mudrcům!
Nechme však řečiček o lidských duších
a rci: kdo je ten Lucifer, tvůj pán?

MEFISTOFILIS

Je arcivladař, velitel všech duchů.

FAUST

A nebýval ten Lucifer dřív anděl?

MEFISTOFILIS

Byl, Fauste, byl, a Bohu nejdražší.

FAUST

A proč je tedy nyní vládcem ďáblů?

MEFISTOFILIS

Pro jeho pýchu, zpupnou troufalost
Bůh zavrhl jej z nebes od své tváře.

FAUST

A kdo jste vy, co dlíte s Luciferem?

MEFISTOFILIS

Nešťastní duchové, kteří s ním padli,
když spikli se s ním kdysi proti Bohu,
a navěky jsou s ním teď zatraceni.

FAUST

A kam jste zatraceni?

MEFISTOFILIS

Do pekel.

FAUST

A proč jsi tedy právě z pekla venku?

MEFISTOFILIS

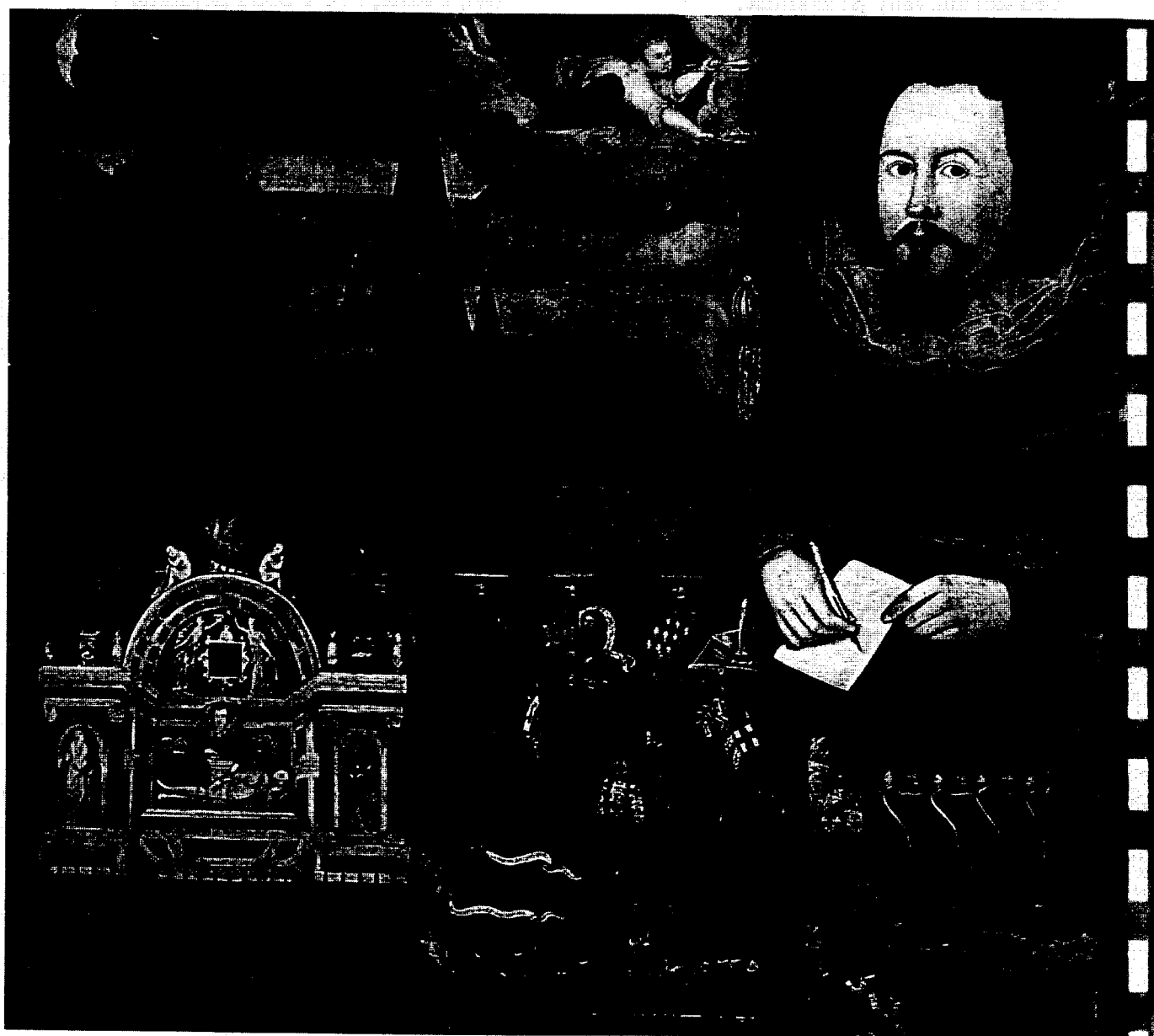
Vždyť tady, zde je peklo, nejsem venku.
Myslíš, že já, jenž vídal boží tvář
a ochutnával věčné slasti nebes,
nestrádám stále tisícerym peklem,
když jsem byl zbaven věčné blaženosti?
Ó, Fauste, nech svých lehkovážných přání,
z kterých i mne teď omračuje děs!

FAUST

Co, velký Mefisto tak těžce snáší,
že připraven byl o nebeskou slast?
Od Fausta uč se mužné pevnosti
a zhrdej slasti navždy ztracenou.
Jdi, vyříd velikému Luciferu,
že Faust propadl věčné záhubě
zoufalou vzpourou proti božství Jova
a že mu teď svou duši vydám v plen,
když dopřeje mi dvacet čtyři roky

žívota ve všech světských rozkoších,
 když tobě přikáže, abys mi sloužil
 a dal mi všechno, oč tě požádám,
 řekl mi všechno, nač se budu ptát,
 hubil mé soky, pomáhal mým druhům
 a mojí vůle byl vždy poslušen.
 Jdi, vrať se teď k mocnému Luciferu
 a v půlnoci přijď do mé studovny
 a sdělíš mi tam, co řekne tvůj pán.

dal bych je všechny za Mefistofila.
 S ním budu císařem nad celým světem:
 proudícím vzduchem postavím si most
 a se svým vojskem přejdu oceán,
 propojím vrchy na afrických březích
 a přičlením tu zemi k Španělsku
 a obě podrobím své koruně.
 A císař bude žít jen z mojí vůle
 a stejně všichni vládci v Německu.

MEFISTOFILIS .

Jdu, Fauste.

(*Mefistofilis zmizí.*)

FAUST

Kdybych měl tolik duší, co je hvězd,

Teď, když jsem dostal to, po čem jsem toužil,
se zhloubám do svého umění,
než Mefistofilis se vrátí zpět.

/ 4 /

(Ulice. Vystoupí Wagner a klaun.)

WAGNER

Hej, chlapče, pojď sem!

KLAUN

Podívejme, chlapče! Rány boží, chlapče!
Doufám, že jste viděl už hodně chlapců s ta-
kovými frňousy, jako mám já. On mi řekne
chlapče!

WAGNER

Pověz mi, brachu, máš nějaký příjem?

KLAUN

To mám, jenže tudyhle ten můj příjem dostá-

95|

Obraz sira Henryho Untona (1557?—1596)

*znázorňuje průběh života
alžbětinského džentlmena*

vá příjem. Podívejte! (Ukazuje díry v kap-
sách.)

WAGNER

Ach, ty chudáku! Koukejme, jak je mu do
žertu při té nahotě! Má, buran, holý zadek,

žádnou službu a takový hlad, že by jistě prodal svou duši čertu za skopové plecko, třeba syrové.

KLAUN

Cože? Já svoji duši čertu za syrové skopové plecko? Kdepak, přítelíčku. To bych je musel dostat jaksepatří propečené a s pořádným sosem navíc, kdyby mi přišlo tak draho!

WAGNER

Nu, chceš tedy sloužit mně? Byl bys u mne jako qui mihi discipulus.

KLAUN

To bych jako sekal latinu?

WAGNER

Ale ne, brachu, byl bys jako můj žák. Chodil bys v krumplovaném hedvábí a ve vší parádě.

KLAUN

Ohó, ve vší parádě! To bych teda jako váš sluha byl samá veš.

WAGNER

To budeš stejně, ať už u mne zůstaneš nebo ne. Ale teď si nech svoje žerty, brachu, a okamžitě se mi zavaž na sedm let, nebo všechny tvoje vši proměním v čerty, kteří tě roztrhají na kusy.

KLAUN

Poslechněte, pane, tuhle námahu si můžete ušetřit. Moje vši jsou na mě už teďka jako čerti. Rány boží, jsou tak divé po mém mase, jako by se u mě předplatily na stravu a na truňk.

WAGNER

No dobrá, tak poslyš, brachu, vezmi si tyhle dukáty.

(Dává mu peníze.)

KLAUN

Ťukáty, co je to zač?

WAGNER

Inu, francouzské zlaťáky.

KLAUN

Páni, kdyby se tomu neříkalo zlaťáky, člověk by na tom byl právě tak dobře se stejnou hrstí anglických měďáků! A co mám s nima dělat?

WAGNER

Inu, brachu, do jedné hodiny po ohlášení si

tě teď může odnést čert, kdy a kam se mu zachce.

KLAUN

A to zas ne, vemte si ty svoje ťukáty zpátky!

WAGNER

Namouduši, to nechci.

KLAUN

Namouduši, to musíte.

WAGNER

Ten chlap je mi svědkem, že jsem mu je dal.

KLAUN

A vy jste mi svědkem, že mu je vracím.

WAGNER

Dobrá, hned zavolám dva čerty, aby tě odnesli. — Balirole a Blione!

KLAUN

Jen si toho vašeho Baliola a Blijóna zavolejte! Zbouluju vám je tak, jak je nikdo ještě nezbouloval, co jsou čerti. A co kdybych jednoho z nich zabil, co by tomu řekli lidi? „Vidíte toho dlouhána v těch širokejch gatích? Tak ten zabil čerta!“ A po celé farnosti by mi říkali Čertobijce. *(Zjeví se dva ďáblové a klaun s křikem pobíhá sem a tam.)*

WAGNER

Balirole a Blione — duchové, pryč! *(Ďáblové zmizí.)*

KLAUN

Cože, jsou pryč? Mor na ně! Mají odporné drápy. Byli to čert a čertice. Já vám povím, jak je rozeznáte: všichni čerti mají rohy a všechny čertice pukliny a rozeklaná kopyta.

WAGNER

Dobrá, brachu, tak pojď se mnou.

KLAUN

Ale poslechněte, jestli vám mám sloužit, naučíte mě přivolávat ty Balouny a Blijóny?

WAGNER

Naučím tě proměňovat se, v cokoli chceš, ve psa, v kočku, v myš nebo v krysu, nač si vzpomeneš.

KLAUN

Cože?! Počestného křesťana ve psa nebo v kočku, v myš nebo v krysu? To zas ne, pane. Jestli mě už v něco proměníte, tak leda v malou, hezky čilou blešku, abych poskako-

val sem a tam a vůbec všade. To bych, pane,
lechťal hezký holky pod sukněma!

WAGNER

Tak už pojď, brachu!

KLAUN

Ale poslechněte, Wagnere . . .

WAGNER

Cože?! — Balirole a Blione!

KLAUN

Panebože! Prosím vás, pane, nechte toho
Balouna a Blijóna spát!

WAGNER

Pro tebe jsem vždycky *pan* Wagner, burane!
A zařídím svoje levé oko diametrálně na můj
pravý podpatek, takže budeš quasi vestigias
nostras insistere. (*Wagner odejde.*)

KLAUN

Pánbůh s námi! Zas už se produkuje s tou
fousatou hařmatilkou. Ale co, půjdu za ním
a budu mu sloužit, to je jako facka. (*Klaun
odejde.*)

/ 5 /

(*Faustova studovna.*)

FAUST

Teď, Fauste, musíš

být zatracen a nic tě nespasí.

Co platno myslet na Boha či nebe?

Pryč s marným vzdycháním a zoufej si,
nad Bohem zoufej a věř v Belzebuba!

Už nesmíš zpátky, Fauste, ne, buď pevný!

Proč kolísáš? Ó, něco mi zní v uších:

„Zřekni se magie a vrať se k Bohu!“

Ach ano, Faust se vrátí zase k Bohu.

K Bohu? Ten přece nemá tě už rád.

Bůh, jemuž sloužíš, je tvůj vlastní chtíč

a v něm je láska k Belzebubovi:

jemu chci vztyčit chrám a jeho oltář

zavlažit krví novorozeňat.

(*Zjeví se dobrý anděl a zlý anděl.*)

DOBŘÝ ANDĚL

Ó, Fauste, nech to mrzké umění!

FAUST

Modlitba, lítost, pokání — co s nimi?

DOBŘÝ ANDĚL

Toť milníky tvé cesty do nebe.

ZLÝ ANDĚL

Toť iluze a plody šílenství,

kterými zhloupne, kdo jim nejvíc věří.

DOBŘÝ ANDĚL

Můj Fauste, mysl na nebeskou slávu!

ZLÝ ANDĚL

Ne, mysl na počty a bohatství!

(*Andělé zmizí.*)

FAUST

Bohatství!

Budu pánem Emdenu!

S Mefistem po boku jsem v bezpečí —
kterýpak bůh mi může ublížit?

Pryč, pochyby! — Pojď, Mefistofile,
s příznivou zprávou od Lucifera!

Což není půlnoc? Pojď, Mefisto, pojď,
veni, veni, Mephistophile!

(*Zjeví se Mefistofilis.*)

Tak tedy, co mi vzkazuje tvůj pán?

MEFISTOFILIS

Že ti mám sloužit, dokud budeš živ,
když mu mé služby zaplatíš svou duší.

FAUST

Tu jsem už kvůli tobě riskoval.

MEFISTOFILIS

Teď to však musíš, Fauste, slavně stvrdit
a vlastní krví o tom sepsat list —
tu záruku si žádá Lucifer.

Když odepřeš, vrátím se do pekla.

FAUST

Stůj, Mefistofile, a řekni mi,

k čemu má duše bude tvému pánu?

MEFISTOFILIS

Rozšíří o ni svoje království.

FAUST

Proto nás tedy takhle pokouší?

MEFISTOFILIS

Solamen miseris socios habuisse doloris.

FAUST

Vy trpíte? Vy, trýznitelé druhých?

MEFISTOFILIS

Tak silně, jako trpí lidské duše.

Řekni však, Fauste, dostanu tu tvou?

Potom ti budu třeba otročit

a dám ti víc, než dokážeš si přát.

FAUST

Mefistofile, ano, dávám ti ji.

MEFISTOFILIS

Bodni se tedy směle do paže
a upiš se, že určitého dne
má na tvou duši nárok Lucifer:
pak budeš velký, jako je on sám.

FAUST

(*bodne se:*)

Hle, Mefistofile, jak z lásky k tobě
bodám se do paže a vlastní krví
upíšu duši Luciferovi,
vrchnímu pánu, vládci věčné noci!
Viz tuto krev, jak ze žily mi prýští,
a dej, ať je mé tužbě příznivá!

MEFISTOFILIS

Jen musíš, Fauste,
to napsat jako darovací list.

FAUST

To napíšu. (*Píše.*) Jenomže, Mefisto,
krev ve mně tuhne, nemohu psát dál.

MEFISTOFILIS

Přinesu oheň, aby roztála.

(*Mefistofilis odejde.*)

FAUST

Co značí, že ta krev se zastavila?
Nechce snad, abych úpis podepsal?
Proč neteče, abych jej dokončil?
Faust dává ti svou duši: tady ztuhla!
Proč nesměl bys? Není tvá duše tvoje?
Jen pokračuj: *Faust dává ti svou duši . . .*
(*Vrátí se Mefistofilis s pávní řevavého uhlí.*)

MEFISTOFILIS

Tady je oheň, Fauste; ohřej se.

FAUST

Tak, teď mi krev zas jasně vytryskla,
teď okamžitě úpis dokončím. (*Píše.*)

MEFISTOFILIS

(*stranou:*)

Udělám všechno za tu jeho duši!

FAUST

Tak podepsáno. Consummatum est.
Faust upsal duši Luciferovi.
Co však ten nápis tady na mé paži?
Co? Homo, fugel! Kam mám uprchnout?

Z HISTORICKÉHO SBORNÍKU
MARKA BYDŽOVSKÉHO Z FLORENTINA,
ZVANÉHO RUDOLPHUS REX

(1586) Tébož léta . . . dne listopadu v Lundýně,
zemi englické, když královna na potupu a zlebění
večeře Páně na mši svaté komediji strojiti a jednoho
člověka z lidu obecního v roucho a ornát kněžský při-
praviti a obléci dala, kterýž by podle jiných zachováváje
všecky a všelijaké ceremonie, kteréž církev svatá při
tom a k tomu nařídila, mši sloužil, přidavši jemu ještě
jednu osobu z tébož lidu obecního způsobem a oděvem
dábelským přistojenou, aby ten, když by k elevaci aneb
k pozdvihování předraheho těla a kerve Syna božího
Krista Ježíše a spasitele a vykupitele našeho hojně za
naše břichy na dřevě kříže vylité (ať tebdáž tu substan-
tialiter a konečně nebylo) přijíti mělo, v témž oděvu
dábelském k témuž přistojenému knězi před oltářem
tu připraveným stojícímu a ke mši sloužícímu přišel
a jej i s tou hostií aneb obětí s sebou jako do pekla pojal,
na rozum dávajíc, kterak Pán Bůh na modloslužeb-
nosti žádného zalíbení jmiti neráčí. Ale milosrdný
Pán Bůh takovému rouhání žertem před se vzatému
dále divati se nemoha dopustiti ráčil, že takové divadlo
z žertování v opravdové se obrátilo. N[eboť když] se ten
přistojený dábel před z[áda nesvěce]ného kněze jest
postavil a jej [podle cht]ění a nástrojův královny [odnésti
ch]těl, tu opravdový a nepřistojený dábel a mistr všech
řemesel s velikým bouřením a povětrím brozným jest
přišel a toho člověka dábla připraveného spolu s tím
knězem neposvěceným v roucho kněžské přistojeným
přede všemi spektatory a diváky (jichž byl veliký
počet) do povětrí s sebou vzal jest pryč, takže ti dva
od žádného napotom již více vidni a spatřeni sou
nebyli. Také ihned v tu chvíli z těch diváků na příčinou
brozného a velikého bouření dábla i jeho šeredného
pohledění a spůsobu do padesáti osob strachem a hrůzou
na zem jest padlo a pomřelo.

Text byl dešifrován z rukopisu uloženého v knihovně Národního muzea; hypotetické rekonstrukce poškozených míst jsou vyznačeny [-]. Karchesiův překlad *Historie o životě doktora Jana Fausta, znamenitého čarodějníka*, z r. 1611, z něhož přetiskujeme tři úryvky na str. 341, 344 a 358, se zachoval v unikátním exempláři téže knihovny. Všechny tyto texty připravil k vydání Jaroslav Kolár.

Když k Bohu, ten mě svrhne do pekel.
Šálí mě smysly — nic tu není psáno.
A přece — tady jasně znovu čtu:
Homo, fuge! Ne, nikam neprchnu!

MEFISTOFILIS

(*stranou:*)

Musím ho rychle něčím potěšit.
(*Mefistofilis odejde a vzápětí se vrátí s dábly, kteří nasadí Faustovi korunu a oblečou ho v bohaté roucho, zatančí a pak zmizí.*)

FAUST

Mefisto, co ten výstup znamenal?

MEFISTOFILIS

Nic, Fauste, měl tě jenom pobavit
a předvésti, co zmůže magie.

FAUST

A mohu duchy volat, kdy si zmanu?

MEFISTOFILIS

Jistě, ba můžeš ještě mnohem víc.

FAUST

Za to bych dal i třeba tisíc duší.
Zde vezmi, Mefisto, tu listinu,
kterou ti dávám svoji duši s tělem,
ale jen s podmínkou, že vyplníš
všechny ty články tady sepsané.

MEFISTOFILIS

Přisahám při pekle i Luciferovi,
že splním vše, na čem se dohodneme!

FAUST

Tak poslyš, čtu je. (*Čte.*)

Za těchto podmínek:

Za prvé, že Faust může být duchem formou
i podstatou.

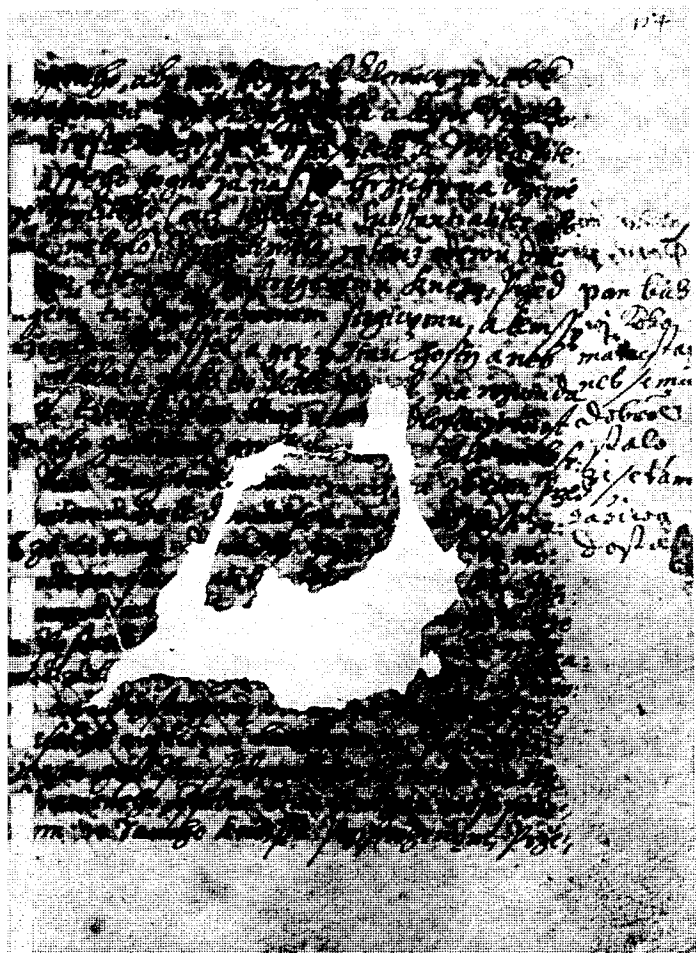
Za druhé, že Mefistofilis mu bude sloužit na
jeho rozkaz.

Za třetí, že Mefistofilis pro něho udělá a přine-
nese mu, po čem Faust jen zatouží.

Za čtvrté, že bude ve Faustově komnatě
i domě neviditelný.

A konečně, že se řečenému Janu Faustovi
kdykoli objeví v jakékoli formě a podobě,
v jaké se Faustovi zlíbí.

Já, Jan Faust z Wittenberku, doktor, dávám
tímto úpisem své tělo i duši Luciferovi, vládci
východu, a jeho vyslanci Mefistofilovi; a dále
jim po uplynutí dvaceti čtyř let, jestliže dodr-

96|

Ukázka rukopisu Bydžovského

ží svrchu uvedené články, zaručuji plnou moc, aby si odnesli či dopravili řečeného Jana Fausta s tělem i duší, s masem, krví i majetkem, kamkoli, kde přebývají.

Vlastnoručně Jan Faust.

MEFISTOFILIS

A dáváš mi ten úpis dobrovolně?

FAUST

Ano, a ďábel ti ho požehnej.

MEFISTOFILIS

Teď, Fauste, žádej všechno, co jen chceš.

FAUST

Nejdřív se tě chci zeptat na peklo.

Kde vlastně je to místo, co tak zveme?

MEFISTOFILIS

Pod nebem.

FAUST

Jistě, urči to však blíž.

MEFISTOFILIS

V srdci všech živlů, kde my dlíme v mukách a kde musíme zůstat navěky.

Je bez mezí a není vázáno na jisté místo: kde jsme my, je peklo, a kde je peklo, tam jsme věčně my. Zkrátka, až jednou zajde celý svět a kdejaký tvor bude očištěn, pak bude peklo vše, co není nebe.

FAUST

Jdi, já myslím, že peklo vybájlí.

MEFISTOFILIS

Jen si to myslí, než je poznáš sám.

FAUST

Ty tedy myslíš, že jsem zatracen?

MEFISTOFILIS

Nutně, vždyť přece touhle listinou jsi upsal duši Luciferovi.

FAUST

Ano, i s tělem. Jenomže co z toho?

Myslíš, že Faust se kochá představou, jak po vezdejším žití bude trpět?

Pchá, hlouposti a babské povídačky!

MEFISTOFILIS

Fauste, já sám jsem důkaz opaku: jsem zatracen a tady jsem teď v pekle.

FAUST

Co? Tady v pekle?

Takové peklo si dám klidně líbit. Jíst, spát a chodit si a disputovat? Ale to nechme. Dej mi manželku, tu nejkrásnější pannu v Německu. Má chlípnost nevydrží bez ženy.

MEFISTOFILIS

Proč zrovna manželku?

Ne, o manželství, Fauste, to mi nemluv!

FAUST

Můj Mefisto, hned mi ji opatři!

Já ji chci!

MEFISTOFILIS

Dobrá, ty ji tedy chceš?

Tak poseď, než se vrátím, a dám ti manželku ve jménu ďábla.

(Vrátí se Mefistofilis s ďáblem převlečeným za ženu; prskavky.)

MEFISTOFILIS

Tak jakpak se ti líbí tahle choť?

FAUST

Mor na tu horkou děvku!

MEFISTOFILIS

Mlč, Fauste, manželství je přece pouhá ceremonie, a jestli mě máš rád, už o něm dost! Mohu ti vybrat z lepých kurtizán a každý den ti přivést do postele tu, co ti padne do oka. Když chceš, máš mít tak cudnou jako Penelopa, tak moudrou jako Sába či tak krásnou, jako sám Lucifer byl před pádem.

(Podá mu knihu.)

Pročti si tuhle knihu, důkladně! Opakuj tyhle řádky — a máš zlato. Nakresli na zem tenhle kruh — a spustí bouře a smršť a blesk a hromobití. Tohle si třikrát tiše přeříkej — a zjeví se ti muži ve zbrani, hotoví splnit každé tvoje přání.

FAUST

Díky, Mefistofile, ale rád bych měl knihu, ve které bych našel všechna kouzla a zaklínání, abych mohl vyvolávat duchy, kdykoli se mi zlíbí.

MEFISTOFILIS

Jsou tady, v téhle knize. (*Nalistuje a najde je.*)

FAUST

A teď bych rád knihu, kde bych uviděl všechny nebeské planety a poznal jejich pohyby a postavení.

MEFISTOFILIS

Ty jsou zde taky. (*Najde je.*)

97/

Dobový dřevorez

FAUST

Ne, dej mi ještě jednu knihu — a to mi bude stačit —, kde uvidím všechny rostliny, byliny a stromy, co rostou na zemi.

MEFISTOFILIS

Tady je máš. (*Hledá je marně.*)

FAUST

Vidíš, jsi na omylu.

MEFISTOFILIS

Mlč, ručím ti za to. (*Najde je.*)

/ 6 /

(*Ve Faustově domě.*)

FAUST

Když hledím na nebesa, kaju se a tebe proklínám, ty zlovolníku, že jsi mě zbavil jeho radostí.

MEFISTOFILIS

Jakže, Fauste?

Pokládáš nebe za tak nádherné? Říkám ti: nemá zdaleka tu skvělost jako ty nebo každý lidský tvor.

FAUST

Čím tohle dokážeš?

MEFISTOFILIS

Je stvořeno

pro lidi — ergo, ti jsou víc než nebe.

FAUST

Jestli je pro lidi, je stvořeno i pro mne. Zřeknu se magie a chci se kát.

(*Zjeví se dobrý anděl a zlý anděl.*)

DOBŘÝ ANDĚL

Kaj se, a Bůh se ještě slituje.

ZLÝ ANDĚL

Jsi duch, a s tím Bůh nemá slitování.

FAUST

Kdo do ucha mi bzučí, že jsem duch? Bůh se i s ďáblem může slitovat. Ba, slituje se, když se budu kát.

ZLÝ ANDĚL

Pravda, leč Faust — ten kát se nebude.

(*Andělé zmizí.*)

FAUST

Srdce mi ztvrdlo, nemohu se kát

a stěží vyřknu: spása, víra, nebe.
Do uší mi však bouří ozvěnou:
„Fauste, jsi zatracen!“ Pak meče, dýky,
jed, střely, oprátky a otrávená ocel
se nabízejí, abych sám se zabil.
A já bych to byl dávno udělal,
nevyhrát rozkoš nad mým zoufalstvím.
Což slepý Homér nepěl na můj pokyn
o lásce Parida a smrti Oinony?
Což na mé přání budovatel Théb
mi nezahrál s mým Mefistofilem
úchvatně na svou melodickou harfu?
Tak proč bych umíral či zoufal si?
Jsem rozhodnut: Faust nebude se kát.
Pojď, Mefisto, pojď zase disputovat,
mluvme o božské astrologii.
Řekni, je mnoho nebes nad měsícem?
Nebeská tělesa — jsou všechna jeden globus,
jako je naše země prostřed nich?

MEFISTOFILIS

Tak jako živly, tak i všechny sféry
jsou uloženy jedna do druhé, a Fauste,
všechny se točí kolem téže osy
a její konce zveme póly světa.
A Saturn, Mars či Jupiter, to nejsou
výmysly, nýbrž pravé planety.

FAUST

Ale pověz mi, mají všechny jeden společný
pohyb, situ et tempore?

MEFISTOFILIS

Všechny se pohybují společně od východu
k západu, za čtyřicet hodin kolem pólů
světa, ale liší se ve svém pohybu kolem pólů
zvěrokruhu.

FAUST

Pchá,
v těch prkotinách vyzná se i Wagner!
Mefistofilis neví o tom víc?
Kdopak by neznal dvojí pohyb planet?
Ten první trvá přirozený den.
A druhý takto: Saturn oběhne za třicet let;
Jupiter za dvanáct; Mars za čtyři; Slunce,
Venuše a Merkur za rok; Měsíc za osma-
dvacet dní. To jsou představy žáka z prvního
ročníku. Ale pověz mi, ovládá každou sféru
její duch neboli intelligentia?

MEFISTOFILIS

Ano.

FAUST

Kolik je nebes čili sfér?

MEFISTOFILIS

Devět: sedm planet, firmament a nebe empy-
rejské.

FAUST

Dobrá, teď mi odpověz na tuhle otázku:
proč nedochází ke všem konjunkcím, opozi-
cím, aspektům a eklipsám zároveň ve stejnou
dobu, proč jich máme v některých rocích víc
a v jiných méně?

MEFISTOFILIS

Per inaequalem motum respectu totius.

FAUST

Dobrá, to jsi mi zodpověděl. Teď mi pověz,
kdo stvořil svět?

MEFISTOFILIS

Nepovím.

FAUST

Drahý Mefistofile, pověz mi to.

MEFISTOFILIS

Nenaléhej na mne, to ti nepovím.

FAUST

Ty lotře, nezavázal jsem si tě, že mi povíš
všechno?

MEFISTOFILIS

Ano, co není proti našemu království, ale
tohle proti němu je. Mysli na peklo, Fauste,
jsi zatracen.

FAUST

Na Boha myslí, Fauste, který stvořil svět!

MEFISTOFILIS

Pamatuj na to!

(Mefistofilis zmizí.)

FAUST

Běž, proklatče, běž do hnusného pekla!
To ty jsi ztratil mou bednou duši.
Není už příliš pozdě?

(Objeví se dobrý anděl a zlý anděl.)

ZLÝ ANDĚL

Příliš pozdě!

DOBŘÝ ANDĚL

Nikdy není pozdě, umíš-li se kát.

O HROZNÉ SMRTI
A POHŘBU DOKTORA FAUSTA,
KTERÝMIŽ SE KAŽDÝ
BOHABOJNÝ KŘEŠTAN
SLUŠNĚ KÁTI
A POLEPŠITI MŮŽE

Když čas doktorovi Faustovi vyměřený jako čtyřmécit-
ma let vyšel, tu právě dne jednoho před tím duch jeho
se jemu ukázal a zápis jemu zase navrátil s tím dolo-
žením, že druhou noc k němu přijde a jeho s tělem
i s duší vezme, tím aby jist byl. Doktor Faustus slyše
to dal se opěty na nové, ale neplatné pokání, nařikal
s pláčem celou noc, v kterouž zase duch jeho k němu
přišel a jeho těšil těmito slovy: „Milý Fauste, buď
dobře myslí, ačkoliv nyníčko život svůj ztratíš, však
ještě dlubý odklad k soudu a orteli tvému máš a vždy
naposledy umřítí musíš, byť pak krásně několik set let
živ byl, rovně jako i Turci, Židé a jiní císařové, králové
a potentátové pohanští zemřítí a v podobném zatracení
trvati musejí, však ještě nevíš, jaké na tebe mu-
ky uloženy budou, buď srdnatý a zmužilý a nezoufej sobě,
nebt ďábel připověděl, že tobě tělo a duši ocelovanou, též
menší trápení nežli jiným zatracencům dáti chce.“
Takovými labodnými řeči duch zlý doktora Fausta
ač troštoval, ale falešně, zle a proti Písmu svatému.
A vtom vidouc, že již jináče býti nemůže, než aby
zápis svůj vyvadil a přičtení svému, krvi svou vlastní
utvrzenému, žádost učinil, a tak tedy téhož dne, když
mu duch o svém přijetí pro něho oznámil, k tovaryšům
svým věrným, mistrům, bakalářům a jiným studentům,
kteříž ho často před tím navštěvovali, došel a jich
prosil, aby s nim do vsi Rynlichu, půl mile od Vittmber-
ka ležící, na procházku šli a s nim tam poobědvali:
kteříž k žádosti jeho tak učiniti připověděli. Když
pak tam přišli, měli sobě od hospodáře též vsi od mno-
hých rozkošných jídel a krmí, též i od vín výborných
v dostatku přednešeno a předloženo, že všebo dobrého
dosti majíce, velice se rozveselili, a Faustus s nimi,
ale však ne z srdce, než z plic toliko a na vočistu, prosíc
jich všechněch podle toho, poněvadž s nim jsou obědvali,
aby mu to k vůli ještě naposledy učinili a také s nim
i večereli a přes noc při něm zůstali, že jim cos pilného
a důležitého oznámiti chce; což sou též učinili a s nim
večereli. Když pak po šlafruňku bylo, zaplatil doktor
Faustus tomu hospodáři a vtom studentův žádal, aby
s nim do jiné světnice šli k té věci pilné (jakž dotčeno)
oznámení. A když se tak od nich to stalo, počal doktor
Faustus k nim mluvit takto:

ZLÝ ANDĚL

Kaj se, a ďablové tě roztrhají.

DOBŘÝ ANDĚL

Kaj se, a nikdo nezkrvíví ti vlasek.

(Andělé zmizí.)

FAUST

Kriste Spasiteli,
zachraň mou bědnou duši!

(Objeví se Lucifer, Belzebub a Mefistofilis.)

LUCIFER

Kristus ji nespasí — je spravedlivý.
Tvá duše zajímá už pouze mne.

FAUST

Kdo jsi, že díváš se tak strašlivě?

LUCIFER

Jsem Lucifer
a tohle je můj spoluvladař v pekle.

FAUST

Ach, Fauste, jdou si odnést tvoji duši!

LUCIFER

Jdeme ti říci, žes nás urazil,
když proti slibu mluvíš o Kristu.
Na Boha nemysli, máš myslet na ďábla
a jeho bábu.

FAUST

Už se to nestane, tak promiňte,
a nikdy se už nepodívám k nebi
a nikdy nevyslovím boží jméno
a spálím jeho Písmo, jeho kněze
zabíjet budu, jeho kostely
dám bořit svými duchy.

LUCIFER

Tak čiň, a my tě skvěle odměníme.
Fauste, přišli jsme z pekla, abychom ti před-
vedli jednu kratochvíli. Posad se a uvidíš
sedm smrtelných hříchů v jejich pravé po-
době.

FAUST

Ten pohled pro mne bude rozkoší,
jako byl pro Adama pohled na ráj
v den jeho stvoření.

LUCIFER

O ráji ani o stvoření nemluv.
Dívej se dobře a mluv o ďablu!

a jinak o ničem. — Tak pojďte dál!

(*Objeví se sedm smrtelných bříchů.*)

Teď, Fauste, se jich můžeš vyptávat na jejich jména a na jejich sklony.

FAUST

Co jsi ty, první?

PÝCHA

Já? Pýcha! Mít nějaké rodiče — nad to jsem povznesená. Jsem jako ta Ovidiova blecha: každé holce dokážu vlézt do kdejaké škvíry. Někdy se jí usadím nad čelem jako paruka nebo jako péřový vějíř ji líbám na rty. Ale fuj, co to tady páchne? Nepromluví už ani slovo, ledaže byste si podlahu naparfémovali a pokryli goblény.

FAUST

Co jsi ty, druhý?

LAKOMSTVÍ

Já jsem Lakomství. Přivedl mě na svět starý držgrešle v koženém měšci. Kdyby bylo po mém, chtělo bych, aby se tenhle dům a všichni v něm proměnili ve zlato, takže bych si vás mohlo zamknout do své milované truhly. Zlato moje, moje zlatíčko!

FAUST

Co jsi ty, třetí?

HNĚV

Hněv! Já jsem hněv! Otce ani matku jsem neměl: vyskočil jsem rovnou ze lví tlamy, když mi bylo sotva půl hodiny. Od té doby běhám sem a tam po světě s tímhle párem rapírů a zraňuju sám sebe, když je nemám s kým zkřížit. Narodil jsem se v pekle, a dejte si pozor, protože někdo z vás bude nejspíš můj táta!

FAUST

Co jsi ty, čtvrtá?

ZÁVIST

Jsem Závist. Zplodil mě kominík s ústřicí. Neumím číst, a proto bych nejradši, aby se spálily všechny knihy. Hubnu z toho, že vidím druhé jíst. Ach, kéž by celý svět postihl hladomor, aby všichni pomřeli a já zůstala naživu sama! To bys panečku viděl, jak bych ztloustla. Ale musíš ty sedět a já stát? Koukej vstát, a hezky rychle!

FAUST

Pryč s tebou, mrcho závistivá! — A co jsi ty, pátý?

OBŽERSTVÍ

Kdo? Já, pane? Já jsem obžerství. Rodiče mi oba umřeli, a těch pár grošů, co mi nechali, je nanic. Stačí mi sotva na třicet jídel denně a na deset obědů — pouhá maličkost k ukojení potřeb přírody. Och, já pocházím z krá-

98/

Alchymista při destilaci elixíru života

lovského rodu! Můj děd byl pan Šunka ze Špekova, moje bába paní Sudová z Vínova, a za kmotry jsem měl Petra Uzenáče a Martina Hovězího. Ale moje kmotra, to byla správná šlechtična, oblíbená v kdejakém městě i městečku: jmenovala se paní Markéta Pivčová. No, Fauste, teď znáš celý můj rodokmen; nechceš mě pozvat na večeři?

FAUST

Ne, radši bych tě viděl viset. Vyžralo bys mi všechny zásoby.

OBŽERSTVÍ

Tak tě zahlť ďábel!

FAUST

Ty se zahlť sám, hloune! — A kdo jsi ty, šestá?

ZAHÁLKA

Zahálka. Narodila jsem se na prosluněném písčitém břehu, kde se od té doby pořád povaluju. A vy jste mi hrozně ublížili, že jste mě odtud vytáhli. Ať mě tam Obžerství se Smilstvem odnesou zase zpátky. Víc už neřeknu, ani kdybyste mi zlatem platili.

FAUST

A co ty, potvůrko jedna, sedmá a poslední?

SMILSTVO

Já, pane? Já jsem ta, která má radši palec čerstvé beraniny než loket sušené tresky. A první písmeno mého jména je Smilstvo.

LUCIFER

Pryč, zpátky do pekla!

(Sedm hříchů odejde.)

Tak jak se ti to, Fauste, líbilo?

FAUST

Má duše se tím přímo opájí!

LUCIFER

V pekle máš všechny druhy rozkoší.

FAUST

Kéž bych tam nahlédl, a pak se vrátil zas! To bych byl šťastný!

LUCIFER

Podíváš se tam — pošlu pro tebe dneska o půlnoci. Zatím si dobře pročti tuhle knihu a proměníš se, v co jen budeš chtít.

FAUST

Srdečné díky, mocný Lucifere! Budu ji střežit jako vlastní život.

LUCIFER

Buď, Fauste, zdráv, a myslí na ďábla.

FAUST

Buď zdráv, veliký Lucifere.

Pojďme, Mefisto.

(Všichni odejdou. Vystoupí chór.)

CHÓR

Učený Faust,

aby vnik v taje astronomie,
vepsané v knize boží oblohy,
vystoupil vzhůru na vrch Olympu
v ohnivém voze, který táhli draci
zkrocení jhem.

Teď zabývá se kosmografií
a nejdřív, hádám, přijde do Říma,
kde uzří papeže a jeho dvůr
a zúčastní se Petrského svátku,
který se podnes slavně oslavuje.

| 7 |

(Papežova soukromá komnata. Vystoupí Faust a Mefistofilis.)

FAUST

Můj Mefisto, zatím jsme s potěšením už minuli to krásné město Trevír, jež obklopují horské vrcholy a valy z křemene a příkopy, že pro útočníka je nedobytné. Pak z Paříže jsme létli přes Francii a zřeli Mohan padat do Rýna, jehožto břeh je samý vinohrad; pak Neapol a žírnou Kampanii, kde těší zraky skvělé budovy a rovné třídy, pěkně dlážděné, na čtyři stejné čtvrti dělí město. Tam viděli jsme hrobku Vergilia a míli dlouhý tunel ve skále, ježž vytesal ten mág za jednu noc. A odtud přes Benátky, Padovu, kde vypíná se k nebi vzosný chrám a vrcholem svých věží hrozí hvězdám.

Tak tedy zatím trávil Faust svůj čas.
Kde však jsme teď? A oddychnem si tady?
Zavedl jsi mě, jak jsem přikázal,
do hradeb města Říma?

MEFISTOFILIS

Zavedl, Fauste, a protože chceme, aby o nás
bylo postaráno, zabral jsem pro naši potřebu
soukromou komnatu Jeho Svatosti.

FAUST

Doufám, že Jeho Svatost nás tu uvítá.

MEFISTOFILIS

Pchá, na tom nezáleží, člověče;
posloužíme si jeho tabulí.
A teď, můj Fauste, abys pochopil,
čím tě to město může zaujmout,
vždy především, že jeho základy
podpírá sedm známých pahorků.
Prostředkem klikatí se řeka Tiber
a dělí město na dvě poloviny.
Přes ni se klenou čtyři vznosné mosty
a tvoří přechod do všech částí Říma.
Nad mostem zvaným Ponte Angelo
se tyčí vzhůru velmi pevný hrad,
jenž chová uvnitř tolik hrubých kusů
a kanónů ze zdobeného bronzu,
kolik dnů čítá jeden plný rok.
A kromě bran jsou tady pyramidy,
které sem přivez César z Afriky.

FAUST

Prísahám při všech říších pekelných,
kde teče Styx a Acheron, při vroucích vodách
navěky planoucího Flegethonu,
že toužím vidět tyhle památky
a prohlédnout si celý slavný Řím.
Pojď tedy honem, ať jsme odsud pryč!

MEFISTOFILIS

Ne, Fauste, zůstaň. Víím přece, že rád
bys poznal papeže
a zúčastnil se Petrského svátku.
Uvidíš hordu olýsalých mnichů,
pro které jídlo značí vrchol blaha.

FAUST

Nu, dobrá tedy, ať se pobavím
a vystřelím si z jejich bláznovství!
Začaruj mě teď, abych neviděný
moh dělat všechno, co mě napadne,

PROMLUVENÍ
DOKTORA FAUSTA
K STUDENTŮM

„Moji obzvláštně milí páni a bratři, příčina, pro kterou jsem vás před sebe povolal, jest tato: Jakož mne od mnohých let znáte, jaký sem muž byl a jaká mnohá a velká umění a kouzlení provozovati sem uměl, kterážto má kouzlení však od ničádného jiného, než od samého toliko dábla sou posla a k takové rozkoši mě dáblské žádný jiný mne jest nepřivedl než zlí a nešlechtní lidé, kteříž s těmi takovými věcmi zacházeli, k tomu i tělo mé převrácené a krev má pokazená, vůle má bezbožná, tvrdočelná a neústupná, též zoufalství mé a jiná mnohá myšlení dáblská, po kterýchž sem ustavičně dychtěl, a tak tudy sem se dáblu do dvaceti čtyř let s tělem i s duší zapsal, kterážto léta již také tuto nynější noc vycházejí a hodinu smrti mé přinášejí, a tak když hodina tato vyprší, přijetí dáblového pro mne, poněvadž sem se jemu s tělem, s duší po dvakráte draze dosti krví svou vlastní zapsal, očekávám. Protož, moji milí páni bratři, pomínouti jsem nemohl vás před sebe před skonáním mým povolati a s vámi naposledy se rozžehnati, o mém odsud vzeti vám oznámiti, za to vás velice prose a žádaje, že na mne i jiné přátely mé všechny v dobrém zpomínati, je bratrsky i přátelsky ode mne pozdraviti a mne v dobrém vykládati nepominete, a jestli jsem koho rozhněval, to že mi milostivě odpustíte, žádám. Co se pak kouzelnictví mého, kteráž jsem v těch 24 [letech] provozoval, dotýče, to vše v spis ode mne uvedený po smrti mé najdete.

A prosím, necht vám smrt má brozná a strašlivá za příklad a za napomenutí spasitelné jest, vždycky se Pána Boha bojte a jeho ustavičně vzývejte a prostě, aby vás ve lsti a chytrosti, též v pokušení dáblská dopustiti uvéstí neráčil. Což ovšem Pán Bůh učiniti ráčí, když se jeho přidržeti budete a od něho neodstoupíte, jako sem já bezbožný a zatracený člověk učinil, odříkav se křtu svatého, velebné svátosti a skramentu, všech vyvolených božích i všech lidí, obzvláštně pak Boha, vykupitele a stvořitele svého jediného, kterýž neřádá, aby člověk zatracen byl, ale jsa spravedlivě živ, spasení věčného došel.

Druhé vás prosím, nedejte se zlému tovaryšstvu svěsti, jako jsem já svěsti se dal, nýbrž chodívejte rádi a často do chrámu božího a vezmouce Pána Boha na

pomoc, bojíte ustavičně proti šatanu, majíce silnou víru v Krista Pána, souce dobrého, pobožného, ctného i slechetného obcování.

Třetí a naposledy vás prosím, abyšte se již k upokojení spat odebrali a ničehéhož se nebáli a nelekali, byšte pak krásně jakýkoli břmot a třeštění slyšeli, neb se vám nic zlého státi a přihoditi nemá, toliko z lože svého nevstávejte, a když tělo mé usmrčené najdete, tedy jemu pohřeb pokojný učinite, neb umírám jako zlý i dobrý křesťan: dobrý křesťan proto, že srdečně želení v srdci svém mám a za milost Pána Boha plaktivě prosím, aby toliko duše má zjeřskaná býti mohla; zlý pak křesťan, že ďábel tělo mé mítí chce, kteráž jemu také rád propustiti a dáti chce, jen aby duši mé nic neuškodil. A protož již vám jdoucím spat vinšuji dobrou a pokojnou noc, sobě pak nejhorší a nejbroznější smrt.“

A tak toto oblášení a oznámení srdnatě a dobromyslně tovaryšům svým předložil, aby sobě nezoufali ani se nelekali a nestraš[ili]. Ale studentové nemálo se nad tím dívíc na [tom] se pozastavili, že tak opovážlivým byl a sebe, [svě] tělo i duši svou pro takové licoměrné lotrovství a hanebné kouzlení v tak veliké nebezpečenství a ztracení vydal, srdečně ho litující, a to obzvláštně pro tu lásku, kterouž k němu vždycky měli, a protož mluvili k němu řkouce: „Ach můj milý pane Fauste, proč jste to učinili, a proč ste tak dlouho s tím mlčeli a před námi toho nezjevili, ješto bychme vás dobře s pomocí Pána Boha všemohúcího, pobožných, učených a bobabojných lidí z moci ďábla byli vymohli a vysvobodili, ale jižť pozdě a tělu i duši vaší škodlivé.“ Doktor Faustus odpověděl, že toho učiniti nesměl, nebo (přej) „ačkoliv sem několikrát v úmyslu měl pobožných a bobabojných lidí v tom za radu a pomoc následovati, jakož pak i soused můj vedlejší mne jest napomínal a za to prosil, abych jeho naučení uposlechl, od kouzelnictví přestal a pokání činil, ale však když sem se tak zachovati chtěl, měl jsem ďábla za patami, kterýž mi hned konec učiniti chtěl (jako mi i tuto noc učiní) pravíc, kdyžkoliv se ku Pánu Bohu zase obrátím, že mne udáví a do temnosti pekelné uvrže.“ Což slyšíte studentové od doktora Fausta, řekli mu, poněvadž již jináče býti nemůže, že za to toliko jeho žádají a k tomu napomínají, aby Pána Boha předce vzýval a jeho pro zásluhy syna jeho milého Krista Ježíše za odpuštění hříchův svých prosil a k němu skroušeně volal takto: „Ó Bože, Bože, buď milostiv mně hříšnému a nevcházej se mnou v soud, neb před tebou neostojím, a ačkoli ďáblu těla mého nechati musím, však ty, Pane, duši mou k sobě račiž přijíti. A když se tak modlit budete, nadějte se, že Pán Bůh moc svou nad vámi ukázati a vás spasiti ráčí.“ A tak připověděl jim doktor Faustus, že to učiniti chce, ale nic nevoněla mu ta píseň, rovně jako i Kainovi, nebo jak Kain pravil, že by hříchové jeho větší byli, nežli by jemu odpuštění býti mohli, tak

pokud jsem v Římě.

(Mefistofilis ho začaruje.)

MEFISTOFILIS

Tak, a teď si můžeš

tropit, co chceš, nikdo tě neuvidí.

(Zazní fanfára. Vystoupí papež a kardinál lotrinský. Zasedají k banketu, fráteři je obsluhují.)

PAPEŽ

Můj pane z Lotrinska, račte sem blíž!

FAUST

Do toho! A ďábel tě zaškrť, nenažranče!

PAPEŽ

Co to?! Kdo tady teď mluvil? Bratři, podívejte se kolem!

PRVNÍ FRÁTER

Nikdo tady není, jestli Vaše Svatost ráci dovolit.

PAPEŽ

Můj pane, tohle je vybraná lahůdka, kterou mi poslal biskup milánský.

FAUST

Děkuju, pane. (Popadne mísu.)

PAPEŽ

Co to!? Kdo mi tu mísu sebral před nosem? To se nikdo nepodívá? Můj pane, tuhle delikatesu mi poslal kardinál florentský.

FAUST

Dobře to říkáte, už ji držím! (Popadne pokrm.)

PAPEŽ

Co, už zase? — Můj pane, připíjím na vaše zdraví.

FAUST

A já na vaše. (Popadne pohár.)

KARDINÁL

Můj pane, třeba je to nějaký duch právě vylezlý z očiště a přišel si od Vaší Svatosti vyprosit odpuštění.

PAPEŽ

Dost možná. — Bratři, připravte se k žalozpěvu, abychom utišili zuřivost toho ducha. — Ještě jednou, můj pane, do toho! (Pokřižuje se.)

FAUST

Cože, vy se křížujete? Už ať mi to víckrát neuděláte, radím vám dobře!

(Papež se znovu pokřižuje.)

Tak to bylo podruhé! Potřetí si dejte pozor,
varuju vás předem!

*(Papež se pokřičuje znovu a Faust mu dá pobla-
vek, načež se všichni dají na útěk.)*

Co teď, Mefistofile, co budeme dělat?

MEFISTOFILIS

Já nevím. Nejspíš nás budou zaklínat zvon-
cem, knihou a svící.

FAUST

Cože? Zvonce, knihou a svící —

svící, knihou a zvonce —

pohrozí Faustovi pekelným koncem!

Teď uslyšíš hýkat osla, bučet tele a chrochtat
vepře,

protože máš svůj svátek, svatý Petře.

(Vrátí se všichni fráteri, aby zapěli žalozpěv.)

PRVNÍ FRÁTER

Pojďte, bratří, pustme se do svého úkolu
s patřičnou zbožností.

(Fráteri zpívají.)

Proklet budiž ten, kdo ukradl Jeho Svatosti
pokrm se stolu! Maledicat Dominus!

Proklet budiž ten, kdo vyfal Jeho Svatosti
políček! Maledicat Dominus!

Proklet budiž ten, kdo zasadil bratru Sande-
lovi ránu do pleše! Maledicat Dominus!

Proklet budiž ten, kdo ruší náš svatý zpěv!
Maledicat Dominus!

Proklet budiž ten, kdo vzal Jeho Svatosti
víno! Maledicat Dominus! Et omnes Sancti!
Amen!

*(Mefistofilis a Faust bijí frátery, házejí po nich
prskavkami, a tak odejdou.)*

/ 8 /

*(Před hospodou. Vystoupí podomek Robin s kni-
hou v ruce.)*

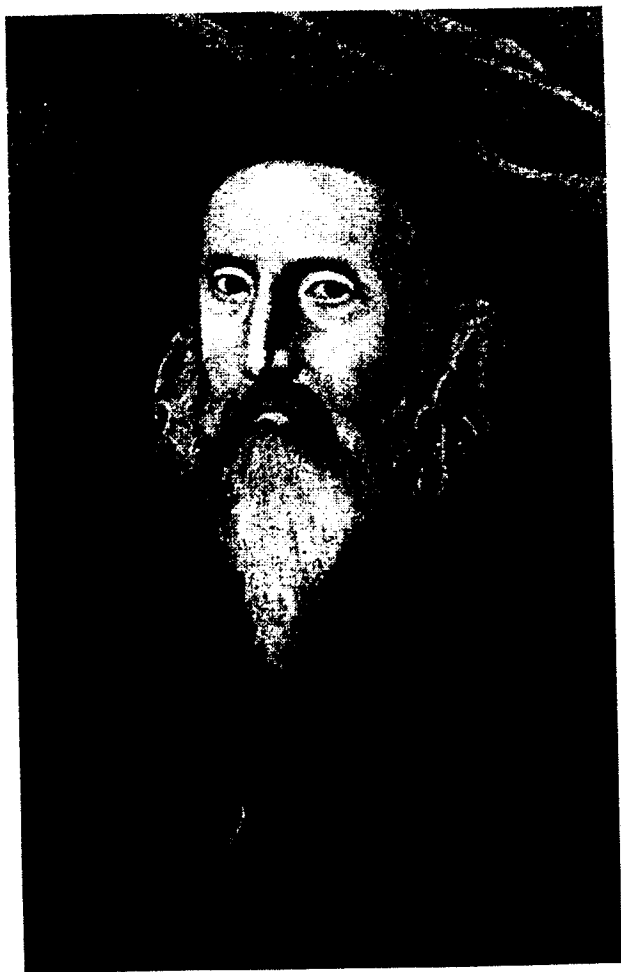
ROBIN

No tohle je báječná trefa! Tady jsem ukrad
jednu ze zaklínacích knih doktora Fausta,
a namouduši si v ní vyhledám pár kruhů pro
svou vlastní potřebu. Teďka přiměju všechny
holky z naší farnosti, aby přede mnou tanco-

*také i Faustus vždy myslel a pravil, že sobě to vše
zápisem svým tvrdým jest zkažil. S tím studentové se
s doktorem Faustem plačice žehnali a objímajíce ho
všichni spat se odebrali; Faustus pak v světnici samot-
ný osaměl. Ale však tito dobří páni docela usnouti ne-
mohše vždy na to očekávali, jaký konec Faustus vezme.*

*A v tom mezi dvanáctou a první hodinou na půl
orloji v noci k domu, v němž večereli, veliký bouřlivý
vítr se valiv obehnal dům tak silně, jako by se do gruntu
rozkotati a rozmetati měl, z čehož se studentové velice
ulekše z loží vyskočili a sebe vespolek k modlení po-
bidli a napomenuli, z komory nevycházejíce kromě
hospodáře, kterýž z komory a z domu svého do jiného
vyskočil a utekl. Studentové pak, jenž podle světnice
doktora Fausta leželi, mezi tím takovým větru bouře-
ním slyšeli veliké syčení a sípění, jako by týž dům
všecken hadův a jiných všelijakých jedovatých zeměpla-
zův plný byl, též také slyšeli, když se světnice otevřela,
že ubohý Faustus za pomoc „Ach, ach, ouwe“ křičeti
počal, a to půl usty toliko, a potéž že ho více křičeti
neslyšeli.*

*Na ráno pak studentové, kteříž celou noc říkaje
nespali, vstavše šli do světnice, v nížto doktor Faustus,
očekávaje svého brozného vraha na sebe, samotný zůstal,
zdaliž by ještě tu nebohý byl, ale všedše do ní, žádného
Fausta více nenalezli, než toliko očiť spatřili, že po
stěnách i po zemi v též světnici krev Faustova stříkala
a se vylila; nadto vejš že mozek z hlavy jeho, když tak
od ďábla drancován, z jednoho koutu do druhého byl na
stěnách zůstával, k tomu oči jeho, též na díle zuby
k podivení broznému a strašlivému po světnici roz-
třískaní leželi a zůstávali. Což vidouce studentové,
teprve ho více plakati a želeťi počali, však předce nena-
lezše tu těla jeho, dotud hledati nepřestali, až je na
dvoře na bnoji našli, a to tak zmožděné, zohavené
a zmačkané, že na ně brozně a žalostivě patřiti bylo.*

99/
Portrét matematika a astrologa Johna Dee
 (1527–1608)

valy podle mojí libosti docela nahatý, takže uvidím víc, než jsem jaktěživo viděl. (*Vystoupí Ruda a volá Robina.*)

RUDA

Robine, prosím tě, pojď sem; nějaký pán čeká na svýho koně a chtěl by mít vyčištěný a vyleštěný svoje věci. Rozčiluje se kvůli tomu na mou starou a vona mě poslala, abych tě sehnal. Tak pojď, prosím tě, sem!

ROBIN

Drž se stranou nebo vyletíš do povětří a roztrhá tě to na cucky, Rudo! Drž se stranou, chystám se tady k ohromnému podniku.

RUDA

Jdi ty, co děláš s tou knihou? Vždyť neumíš číst.

ROBIN

Však se můj pán s mojí paní přesvědčí, jak je mám přečtený; ty jeho parohy i ty její tajný spády. Aby to na ni nevyšlo najevo, musí vyjit se mnou, jinak bych byl se svým kumštem vedle.

RUDA

A co je to vlastně za knihu?

ROBIN

Co je to za knihu? Inu, ta nejpumpředentnější zaklínací kniha, jakou kdy vynášel sirnatej ďábel.

RUDA

A umíš s ní zaklínat?

ROBIN

Umím s ní spoustu věcí jakoby nic. Předně můžu zařídit, že budeš zadarmo vopilej malvazem v který chceš krčmě v Evropě; to je jeden z mejch zaklínacích kousků.

RUDA

Náš pan farář říká, že něco takovýho nic není.

ROBIN

Namouduši, Rudo. A co víc — jestli máš zálsusk na Anču od rožně z naší kuchyně, můžu ti ji natočit a narychtovat, aby ti byla po vůli, jak často si vzpomeneš, třeba o půlnoci.

RUDA

To je slovo, Robine! Anča že mi bude po vůli? V tom případě budu tvýho ďábla krmit

koňskejma plackama, dokud živ bude, a třeba bezplatně.

ROBIN

A teďka dost, Rudánku; pojďme vypucovat ty zablácený boty, co na nás čekají, a pak se dáme do našeho zaklínání ve jménu ďablově. (*Robin a Ruda odejdou.*)

| 9 |

(*Vystoupí Robin a Ruda se stříbrným pohárem.*)

ROBIN

Pojď, Rudo; neříkal jsem ti, že tahle kniha doktora Fausta nám pomůže jednou provždy? Ecce signum! V maštálích na nás prodělají: naše koně nebudou potřebovat žádný seno, dokud nám vydrží tohle kouzlo.

RUDA

Ale, Robine, tamhle jde hospodskej.

ROBIN

Pst! Z toho si nadpřirozeně vystřelím. (*Vystoupí hospodský.*)

Hospodo, doufám, že je všechno zapláceno; spánembohem! — Pojď, Rudo.

HOSPODSKÝ

Pomalu, panáčku; na slovíčko. Musíte mi ještě zaplatit ten pohár, než půjdete.

ROBIN

Já nějaký pohár, Rudo? Já a pohár! — Abych se nesmál, vy jste mi pěkná podšívka! Já a nějaký pohár! Prošacujte si mě!

HOSPODSKÝ

To taky udělám, když dovolíte. (*Prohledá Robina.*)

ROBIN

Tak co říkáte teď?

HOSPODSKÝ

Musím si promluvit i s vaším kumpánem. — Vy, panáčku!

RUDA

Já, pane? Já? Hledejte si, jak je vám líbo! (*Hospodský ho prohledá.*)

No, pane, měl byste se stydět obtěžovat poctivý lidi takovým podezíráním.

HOSPODSKÝ

Inu, jeden z vás má ten pohár u sebe.

ROBIN

(*stranou:*)

Lžeš, hospodo, mám ho před sebou. (*Nablas.*) Vy chlape, já vás naučím obviňovat poctivý lidi! — Počkejte, ten pohár si vypijete! — Nejlepší, kdybyste se odklidil někam stranou, doporučuju vám to ve jménu Belzebuba! (*Stranou.*) Dohlídni na ten pohár, Rudo!

100|

*Ilustrace z knihy Richarda Knollese
Generall Historie of the Turkes.*

*Existuje domněnka, že jde ve skutečnosti o portrét
herce Alleyna v roli Marlowova Tamerlána Velikého.*

HOSPODSKÝ

Co tím myslíte, panáčku?

ROBIN

Hnedka vám řeknu, co tím myslím.

(*Čte z knihy.*) Sanctobulorum Periphrasticon — počkej, hospodo, já tě polechtám!

(*Stranou.*) Dohlídni na pohár, Rudo! (*Čte.*)

Polypragmos Belseborams framanto paco-stiphos tostů, Mephistophilis!

(*Zjeví se Mefistofilis, upevní jim na záda prskavky a zmizí. Všichni pobíhají sem a tam.*)

HOSPODSKÝ

O nomine Domine! Co tím myslíš, Robine?

Vždyť žádný pohár nemáš!

RUDA

Peccatum peccatorum! Tady máte svůj pohár, pane hospodský.

(*Dá pohár hospodskému, ten odejde.*)

ROBIN

Misericordia pro nobis! Co si teďka počnu?

Ďáblíčku, odpusť mi to, nikdy už tvoji knihovnu nevykradu! (*Vrátí se Mefistofilis.*)

MEFISTOFILIS

Vladaři pekel, před jehož zraky se hrůzou krčí velcí mocnáři, na jehož oltář klesá tisíc duší, jak mě ti lotři souží svými kouzly! Až z Cařihradu musím letět sem jen k povražení dvou otroků!

ROBIN

Jakže, až z Cařihradu? To jste měl pořádně dalekou cestu. Vzal byste si tady pár grošů na večeri a táhl po svých?

MEFISTOFILIS

Počkejte, darebáci, za vaši troufalost proměním tebe v opici a tebe ve psa; táhněte vy sami! (*Mefistofilis zmizí.*)

ROBIN

Cože, v opici? To je náramný. To si užiju, kluci mě zahrnou spoustou vořechů a jablek!

RUDA

A já musím bejt pes.

ROBIN

Namouduši, teď tvoji hlavu nikdy nevyndají z polívkovýho hrnce. (*Odejdou.*)

(*Vystoupí chór.*)

CHÓR

Když Faust si užil pro svou potěchu dost vzácností a dvorů královských, přerušil pouť a navrátil se domů.

Kdo truchlil pro jeho nepřítomnost, přátelé totiž, jeho blízcí druzi, mu blahopřáli, že je živ a zdrav, a v hovoru o jeho zážitcích, o jeho cestách po světě i vzduchem, astrologické vznesli otázky, jež Faust jim vykládal tak důvtipně, že užasli nad jeho učeností.

Tak jeho sláva dobývá si svět a mezi jinými i císař sám, Carolus Pátý, ve svém paláci teď Fausta hostí se svou družinou. Jak tam Faust osvědčil své umění, vám nepovím — to uvidíte sami.

/ 10 /

(*Dvůr Karla V. Vystoupí císař, Faust a rytíř se služebníky, mezi nimiž je Mefistofilis.*)

CÍSAŘ

Pane doktore Fauste, slyšel jsem podivnou zprávu o tvé znalosti černého umění, že prý se nikdo v mé říši, ba na celém světě nemůže pro tvé vzácné výsledky v magii s tebou srovnávat. Máš prý služebného ducha, jehož prostřednictvím dokážeš, co se ti zlíbí. Proto tě žádám, abys mi předvedl nějaký důkaz té své dovednosti, abych mohl svědectvím vlastních očí potvrdit, co moje uši slyšely. A přísahám ti zde při cti své císařské koruny, že ať uděláš cokoli, nevystavíš se tím pražádnému předsudku ani úhoně.

RYTÍŘ

(*stranou:*)

Na mou duši, vypadá spíš jako kejklíř.

FAUST

Nejmilostivější vladaři, třebaže se musím přiznat, že zdaleka nedosahuji pověsti, kterou o mně lidé rozšířili, a že nijak nejsem hoden pocty Vašeho císařského Veličenstva, přece pro tu lásku a povinnost, která mě k němu

váže, milerád udělám, cokoli mi Vaše Veličenstvo přikáže.

CÍSAŘ

Dbej tedy, Fauste, toho, co teď řeknu.

Když onehdá jsem seděl o samotě
v mém kabinetu, tanula mi hlavou
sláva mých předků, co vše vydobyli
svou statečností, jaká bohatství,
co cizích království si podmanili,
že my, kdo jdeme po nich, nebo ti,
kdo po nás vstoupí na trůn, nedosáhnou,
jak obávám se, nikdy věhlasu
a vážnosti tak velké jako oni.
A mezi nimi Alexandr Velký,
ten nejskvělejší příklad vznešenosti,
slávou svých činů jako paprsky
až do dneška nám ozařuje svět.
Při pouhé zmínce o něm trnu žalem,
že jsem ho nikdy nemoh uvidět.

Jestliže tedy ty svým uměním
dokážeš vzkřísit toho muže z hrobky,
kde spočívá ten slavný dobyvatel,
a s ním i jeho krásnou milenku,
v patřičných podobách a s jejich gesty
a v šatě, jaký nosívali živí,
pak ukojíš mou oprávněnou touhu
a zasloužíš, co budu živ, můj vděk.

FAUST

Nejmilostivější pane, jsem hotov vyplnit vaše
přání, pokud svým uměním a mocí svého
ducha na to stačím.

RYTÍŘ

(*stranou:*)

Namouduši, vždyť na tom vůbec nic není.

FAUST

Ale jestli Vaše Milost ráčí dovolit, není
v mých silách předvést vašim zrakům pravou
tělesnou podstatu těch zesnulých velikánů,
kteří už dávno zpráchnivěli.

RYTÍŘ

(*stranou:*)

Ba právě, pane doktore, přece jen máte
špetku slušnosti, když chcete přiznat pravdu.

FAUST

Ale před Vaší Milostí se objeví duchové, kteří
se budou živě podobat Alexandrovi a jeho

milence, v té podobě, ve které oba žili; ve
svém nejnádhernejším stavu, o čemž nepo-
chybují, že to Vaše císařské Veličenstvo dos-
tatečně uspokojí.

CÍSAŘ

Do toho, pane doktore, ať už je vidím!

RYTÍŘ

Poslechněte, pane doktore, vy předvedete
císaři Alexandra a jeho milenku?

FAUST

Proč ne, pane?

RYTÍŘ

Namouduši, na tom je zrovna tolik pravdy,
jako že mne proměnila Diana v jelena.

FAUST

To ne, pane, ale když Aktaion umíral, odká-
zal vám svoje parohy. — Mefistofile zmiz!
(*Mefistofilis odejde.*)

RYTÍŘ

Ne, před tím vašim čarováním zmizím já.
(*Odejde.*)

FAUST

Hned se s vámi vyrovnám za to vaše vyrušo-
vání. — Prosím, tady jsou, nejmilostivější
pane. (*Vrátí se Mefistofilis s duchy v podobě
Alexandra a jeho milenky.*)

CÍSAŘ

Pane doktore, slyšel jsem, že tahle dáma,
dokud žila, měla na krku bradavičku nebo
mateřské znamínko; jak se přesvědčím, jestli
je to pravda, nebo ne?

FAUST

Vaše Výsost se může jít směle podívat.

CÍSAŘ

Opravdu, tohle nejsou duchové, to jsou těla
těch dvou zesnulých velikánů v pravé pod-
statě. (*Duchové zmizí.*)

FAUST

Ráčila by teď Vaše Výsost poslat pro rytíře,
který byl před chvílí ke mně tak roztomilý?

CÍSAŘ

Zavolejte ho někdo z vás! (*Jeden služebník
odejde. Vrátí se rytíř s parohy na hlavě.*)

Copak, pane rytíři? Myslel jsem, že jsi mlá-
denec, ale teď vidím, že máš manželku, která

ti nejen nasazuje parohy, ale ještě tě nutí,
abys je nosil. Sáhni si na hlavu!

RYTÍŘ

Ty mizero, ty pse, ty prašivče,
zplozený někde v hnusné jeskyni,
troufáš si dělat šprýmy z šlechtice?
Hned, chlape, naprav, co jsi natropil!

FAUST

Jenom ne tak zhurta, pane! Není naspěch.
Ale teď si snad připomenete, jak jste na mě
nasazoval vy, když jsem mluvil s císařem?
Zdá se, že za to jsme si spolu kvit.

CÍSAŘ

Dobrý pane doktore, na mou přimluvu ho
toho zbavte; už si to odpýkal dost.

FAUST

Nejmilostivější pane, ani ne tak pro urážky,
kterými mě tady častoval ve vaší přítomnosti,
ale spíš abych vás pobavil nějakým šprýmem,
jsem tohohle utrhačného rytíře po zásluze
vyplatil. To je všechno, oč mi šlo, teď ho
milerád parohů zbavím. A vy, pane rytíři,
napříště mluvte o studovaných lidech slušně!
— Mefistofile, hned mu je odčaruj! (*Mefisto-
filis odstraní rytíři parohy.*)

A teď, nejmilostivější pane, když jsem splnil
svou povinnost, vás pokorně prosím, abych
se směl vzdát.

CÍSAŘ

Buď sbohem, doktore. Než ale odejdeš,
spolehni na mou štědou odměnu.
(*Císař, rytíř a služebníci odejdou.*)

/ 1 1 /

(*Zelená lučina.*)

FAUST

Teď, Mefisto, ten neúnavný běh,
kterým se žene mlčenlivý Čas,
už tak mi ukrátil nit života,
že brzy budu muset zaplatit.
Proto se vraťme, drahý Mefisto,
co nejrychleji do Wittenberku.

MEFISTOFILIS

A chceš jít pěšky, či jet na koni?

FAUST

Ne, dokud nepřejdou tu utěšenou zeleň,
půjdu rád pěšky.

(*Vystoupí koňský handlíř.*)

KOŇAŘ

Od samého rána dneska hledám pana Fousa.
A podívejme, tady ho máme! — Pozdrav vás
pánbůh, pane doktore!

FAUST

Copak, koňáři? Buď zdrav.

KOŇAŘ

Slyšíte mě, pane? Přinesl jsem vám čtyřicet
tolarů za vašeho koně.

FAUST

Tak lacino ho prodat nemohu. Jestli ho chceš
za padesát, je tvůj.

KOŇAŘ

Ach ouvej, pane, víc nemám. (*Mefistofilovi.*)
Prosím vás, pane, přimluvte se za mě.

MEFISTOFILIS

Prosím vás, nechte mu ho za čtyřicet. Je to
poctivý chlapík a má veliká vydání — nemá
totiž manželku ani děti.

FAUST

No dobrá, dej mi peníze a můj sluha ti ho
přivede. (*Koňář vyplatí Faustovi peníze.*) Ale
na jedno tě musím upozornit: nesmíš s ním
jezdit do vody, v žádném případě.

KOŇAŘ

Proč to, pane? Copak se z každé vody nena-
píje?

FAUST

Jistě, napije, ale nesmíš s ním do vody jezdit.
Jezdi si s ním přes ploty a přes příkopy, kudy
jen chceš, jenom ne do vody.

KOŇAŘ

Dobrá, pane. — (*Stranou.*) Teď mám vyhrá-
no! Já bych toho koně za čtyřicet neprodával.
I kdyby neuměl nic než tancovat při muzice,
pořád by mě ještě dobře uživil. Má zadek
hladký jako úhoř. — Tak spánembohem,
pane, váš sluha mi ho přivede. Ale poslechně-
te, pane, kdyby se mi ten kůň roznemoh,
můžu vám přinést jeho moč, abyste mi řek,
co mu schází?

FAUST

Zmiz, rošťáku! Myslíš si, že jsem nějaký zvěrolékař? (*Koňář odejde.*)

Co, Fauste, jsi než odsouzenec k smrti?

Osudný čas se blíží ke konci.

Zoufalství ve mně hlodá nedůvěrou.

Spi radši, zaspí to své soužení!

Vždyť Kristus na kříži i lotra pozval,

tak se tím utěš, Fauste, klidně spi!

(*Faust usne v křesle. Vráti se koňář celý promoučený.*)

KOŇAŘ

Ouvej, ouvej! Doktor Fous, říkáte? Lidičky, ani doktor Lopus nepouštěl takhle žilou. Ale tenhle? Dá mi projímadlo, že jsem hned lehčí o čtyřicet tolarů; s těma se už nikdy neshledám. Že já vrták neposlech, co mi říkal — upozorňoval mě přece, abych s tím koněm nejezdil do vody. Jenže já si myslel, že můj kůň má nějakou vzácnou vlastnost, kterou chce doktor přede mnou zatajit, a se svou podnikavou náturou jsem ho hnal rovnou do hlubokého rybníka za městem. Ještě jsem nebyl ani ve prostřed, když pode mnou kůň najednou zmizel, a já seděl na votýpce sena. Jaktěživo jsem neměl tak blízko k utopení. Ale já si toho doktora najdu a dostanu z něho svých čtyřicet tolarů, nebo mu ten kůň přijde kapitálně draho! — Podívejme, tamhle je ten jeho poskok! — Slyšíš mě, ty šizuňku? Kde je ten tvůj pán?

MEFISTOFILIS

Copak bys chtěl, panáčku? Teď s ním mluvit nemůžeš.

KOŇAŘ

Ale já s ním chci mluvit!

MEFISTOFILIS

Nejde to, tvrdě spí. Přijď někdy jindy.

KOŇAŘ

Chci s ním mluvit hned, nebo mu rozbiju ty skla, co nosí na vočích.

MEFISTOFILIS

Povídám ti, že už nespál osm nocí.

KOŇAŘ

Kdyby nespál třeba osm tejdnu, já s ním musím mluvit.

MEFISTOFILIS

Tak se podívej, jak tvrdě spí!

KOŇAŘ

Jistě, je to von. — Pozdrav vás pánbůh, pane doktore. Pane doktore! Pane doktore Fouse! Čtyřicet tolarů, čtyřicet tolarů za votýpku sena!

MEFISTOFILIS

Tady to vidíš, neslyší tě.

KOŇAŘ

Haló! Haló! (*Huláká mu do ucha.*) Že se nevzbudíte? Však já vás už probudím! (*Tahá Fausta za nohu, až mu ji utrhne.*) Ouvej, teďka je se mnou konec! Co si počnu?

FAUST

Ach, moje noha, moje noha! — Pomoc, Mefistofile! Zavolej biřice! — Moje noha, moje noha!

MEFISTOFILIS

Alou, darebáku, jdeme ke konstáblu!

KOŇAŘ

Bože můj, pane, pusťte mne, dám vám ještě jednou čtyřicet tolarů!

MEFISTOFILIS

A kdepak jsou?

KOŇAŘ

Nemám je u sebe. Pojdte se mnou do mojí hospody a hned je dostanete.

MEFISTOFILIS

Dělej rychle! (*Koňář odběhne.*)

FAUST

Už je pryč? Šťastnou cestu! Faust má svou nohu zpátky a ten koňář otýpku sena za svou námahu. No, tenhle kousek ho bude stát dalších čtyřicet tolarů. (*Vystoupí Wagner.*) Podívejme, Wagner! Copak je s tebou nového?

WAGNER

Pane, vévoda z Vanholtu snažně prosí, abyste ho navštívil.

FAUST

Vévoda z Vanholtu? To je ctihodný pán, vůči němu nesmím skrblit svým uměním. — Pojď, Mefistofile, podíváme se za ním. (*Všichni odejdou.*)

(*Dvůr vévody z Vanholtu. Vystoupí vévoda, vévodkyně a Faust.*)

VÉVODA

Věřte mi, pane doktore, vaše produkce se mi velice líbila.

FAUST

Milostivý pane, jsem rád, že jsem vás tak

uspokojil. — Ale vás, milostivá, to možná nezajímalo. Slyšel jsem, že dámy v jiném stavu mají laskominy na všelijaké lahůdky. Co byste ráda vy, milostivá? Řekněte si, a máte to mít.

VÉVODKYNĚ

Díky, milý pane doktore. Když vidím vaši dvornou snahu udělat mi radost, nechci vám tajit, po čem toužím opravdu ze srdce. Kdyby

101/

Dobový dřevorez

teď bylo léto a ne leden, mrtvý zimní čas, nepřála bych si nic lepšího než mísu zralých hroznů.

FAUST

Ach, milostivá, to je maličkost. — Mefistofile, běž! (*Mefistofilis zmizí.*)

Kdybyste si přála něco většího, co by vás uspokojilo, jsem vám k službám. (*Mefistofilis se vrátí s hrozný.*)

Tady jsou, milostivá, ráčíte je ochutnat?

VÉVODA

Věřte mi, pane doktore, tohle mě udivuje

nade všechno ostatní, jak jste v lednu, v mrtvém zimním čase, přišel k těmhle hroznům.

FAUST

Jestli je Vaší Milosti libo, rok je rozdělen po celém světě na dva okruhy, takže když u nás je zima, v protilehlém okruhu mají léto, jako v Indii, Sábě a v dalších krajích východu. A s pomocí rychlého ducha, který mi slouží, jsem je dal přinést sem, jak vidíte. — Jak vám chutnají, milostivá? Jsou dobré?

VÉVODKYNĚ

Věřte mi, pane doktore, jsou to nejlepší hrozny, jaké jsem kdy v životě ochutnala.

FAUST

Jsem rád, že jste s nimi tak spokojená, milostivá paní.

VÉVODA

Pojďte dovnitř, paní, kde musíte našeho učence bohatě odměnit za velkou laskavost, kterou vám prokázal.

VÉVODKYNĚ

To také chci, můj pane, a pokud živa budu, zůstanu vám zavázána za vaši dvornost.

FAUST

Poníženě Vaší Milosti děkuji.

VÉVODA

Pojďte, pane doktore, pojďte s námi a přijměte svou odměnu. (*Všichni odejdou.*)

/ 13 /

(*Pokoj ve Faustově domě. Vystoupí Wagner.*)

WAGNER

Můj pán se, myslím, brzy chystá umřít, protože mi dal všechno svoje jmění.

A přece — kdyby čekal blízkou smrt, sotva by hodoval a pil a hýřil se svými studenty tak jako teď.

Pořádá právě tak honosný banket, že jsem to ještě jakživ neviděl.

A vida, jdou sem! Snad už skončili.

(*Vystoupí Faust se třemi studenty a Mefistofilis.*)

PRVNÍ STUDENT

Pane doktore Fauste, když jsme teď hovořili o půvabných dámách, která z nich byla na

LONDÝNSKÝ STAROSTA
LORDU BURGHLEYOVI
(3. LISTOPADU 1594)

Vaší Milosti od pokorného služebníka pozdrav!

Doneslo se k mým uším, že jistý Francis Langley, jeden z dozorců cejchovačů látek, má v úmyslu postavit na jižním břehu Temže novou scénu či (jak oni tomu říkají) divadlo, kde by se předváděly hry. Ježto z každodenní zkušenosti známe, jak velké zlořády našemu městu i jeho radě skrze řečené hry povstávají, odvažuji se Vaší Milosti předložit pokornou žádost, aby nám sama byla nápomocna a spíše taková místa pro předvádění her zapovídala, než aby stavbu dalších podobných povolovala. Nezůstalo mi, Vaše Milosti, utajeno, co na obranu těchto her podnikají někteří tvrdíce, že lidé přece musí mít nějakou zábavu a že je prozíravé těmito představeními odvádět pozornost nezodpovědných a neřádných lidí od věcí ještě horších. Proti tomu lze namítnout (což Vaše Milost ve své moudrosti jistě může sama nejlépe nahlédnout), že počestná zábava je sice věc velmi náležitá pro lidi všech stavů, avšak divadelní představení, jež jsou sama o sobě bezbožná a zkažená, nemohou být v žádné spořádané křesťanské obci trpěna. Že řečené hry (jak jsou předváděny) jsou takového rázu a že v lidech, kteří je navštěvují a vyhledávají, neprobouzejí nic dobrého, mohou snadno potvrdit ti, kdož žijí v bázni boží, dodržují příkázání a těší se z božích darů, neboť v nich nenalézají nic jiného než necudné příběhy, chlípné plotky, šejdířství a podobné kousky, které jsou předváděny a znázorňovány skrze herce tak, že každý, kdo je chce vidět a slyšet (a chodí na ně jen nejhorší spodina, vyvrhelové a ti z mladých šlechticů, kteří se neohlížejí na svou pověst či svědomí), si z nich bere spíše příklad, než aby se těmito nemravným skutkům vyhýbal. Je to ještě patrnější na lidech, kteří se na těchto představeních scházejí, neboť ona místa jsou shromaždištěm tuláků a lidí bez pána, lupičů, zlodějů koní, pasáků, šejdířů, podvodníků, zrádců a jim podobných; ti se tam také spojují v nezákonných svazcích, což uráží Všemohoucího, popouzejí a kazí poddané Jeho Veličenstva z Londýna i okolí. Ona místa nemohou být těchto bohupustých lidí zbavena (ze zkušenosti můžeme říci, že jsou tou nejhorší ranou a nákazou, jaké nejenom naše město, ale celé království zná), dokud budou hry i divadla autoritami povolena.

Ušetřím Vaši Milost dalších výkladů o tom, jak jsou naši úředníci i služebníci těmito příklady kažení a navádění, aby okrádali své mistry a zbhůhdarma rozhazovali peníze, jak k tomu vybízí nedobrá a výtržnická společnost, do níž se takto k veliké škodě obchodů a živnostníků našeho města dostávají; pomlčím rovněž o tom, jak jsou lidé všech stavů odváděni od kázání a ostatních služeb božích, což vede k velikému hanobení evangelia a zneuctění našeho dobrého a božího náboženství, jež v našem království vyznáváme. Když jsem všechny tyto nepořádky prozkoumal a shledal, že se obvinění zakládají na pravdě, považoval jsem za svou povinnost, jsa nyní ustanoven do svého úřadu, abych o všem zpravil Vaši Milost, která je známým ochráncem víry, ctitelem ctnosti i milostivým přítelem naší městské rady, a co nejpokorněji prosil, abyste mi podal pomocnou ruku při zákazu a potlačení právě zamýšlené stavby a dopsal v té věci smířčím soudcům v brabství Middlesex a Surrey a abyste stejně zakročil (pokud je to možné) i proti všem ostatním místům, kde jsou řečené hry předváděny a navštěvovány. Prosím o odpuštění tak obšírného psaní a zůstávám v pokorě

Vaši Milosti pokorný služebník.

[Z. H.]

světě nejkrásnější, shodli jsme se, že řecká Helena byla nejpodivuhodnější žena, jaká kdy žila. Kdybyste nám tedy, pane doktore, prokázal tu laskavost a ukázal nám onu nevyrovnatelnou řeckou dámu, kterou pro její majestát obdivuje celý svět, byli bychom vám velice zavázáni.

FAUST

Pánové,
vím, že jste moji praví přátelé,
a neodmítám oprávněná přání
svých příznivců, takže hned uvidíte
tu nevyrovnatelnou Řekyni
v celé té slávě a v tom majestátu,
jako když Paris plul s ní přes moře
a nesl zkázu do kvetoucí Tróje.
Teď mlčte, mluvit je teď nebezpečné.
(Zazní hudba a Helena přejde jevištěm.)

DRUHÝ STUDENT

Můj vtip je chabý, aby oslavil
tu vznešenost, nad kterou žasne svět.

TŘETÍ STUDENT

Jakýpak div, že únos královny
tak božsky krásné pohnul Řeky k hněvu,
že vedli válku dlouhých deset let.

PRVNÍ STUDENT

Když viděli jsme chloubu přírody
a skvělý příklad dokonalosti,
můžeme jít, a Faust ať za svůj um
je navždy šťasten, ať mu žehná Bůh!

FAUST

Pánové, sbohem; totéž přeji vám.
(Studenti a Wagner odejdou. Vystoupí stařec.)

STAŘEC

Doktore Fauste, kéž bych dokázal
tvé kroky uvést na takovou cestu,
kterou bys došel míru v nebesích!
Drásej si srdce, lij svou krev, roň slzy,
kající slzy, trysklé pod tíhou
tvé viny, hnusné a tak hanebné,
že její smrad, co zamořuje duši,
už nevyženeš pouhou lítostí.

Jen milost tvého Spasitele, Fauste,
a jeho krev by mohla smýt tvůj hřích.

FAUST

Ó, bědný Fauste! Cos to učinil?

Jsi ztracen, ztracen! Zoufej si a zemři!
Peklo chce své a hřmícím hlasem volá:
„Pojď, Fauste, pojď, čas téměř vypršel!“
A Faust už jde, aby mu zaplatil.

(Mefistofilis mu podá dýku.)

STAŘEC

Ach, zadrž, Fauste, zoufalý svůj krok!
Anděla vidím nad tebou se vznášet
a fiólu převzácné milosti
chce do duše ti vlít. Teď tedy pros,
o milost pros, a chraň se zoufalství!

FAUST

Příteli drahý, cítím ze tvých slov
balzám pro svoji uzoufanou duši!
Nech mě tu chvíli, ať své hříchy zvažím.

STAŘEC

Jdu, milý Fauste, ale s těžkým srdcem,
tvá beznaděje nahání mi strach.

(Stařec odejde.)

FAUST

Prokletý Fauste, kde máš milost teď?
Kaju se, kaju, ale přece zoufám.
Peklo se s milostí v mé hrudi rve.
Co dělat, abych ušel smyčkám smrti?

MEFISTOFILIS

Jsi zrádce, Fauste! Zajmu tvoji duši
pro neposlušnost mému vladaři.
Hned obrať — či tě rázem roztrhám!

FAUST

Mefisto drahý, popros svého pána,
aby mi odpustil mou troufalost,
a já ti znovu krví potvrdím
svůj dřívější slib Luciferovi.

MEFISTOFILIS

Tak rychle dělej, ale bez přetvářky,
než tvoji zradu stihne horší trest.

(Faust se bodne do paže a píše na papír svou krví.)

FAUST

Příteli, toho dědka, darebáka,
co od Lucifera mě zrazoval,
zmuč nejhůř, jak to jenom peklo umí.

MEFISTOFILIS

Má velkou víru; na duši mu nesmím.
Čím ho však mohu ztýrat tělesně,
to zkusím, i když za to nestojí.

FAUST

A ještě jedno přání dovol mi,
abych tím ztišil touhu svého srdce:
tu božskou Helenu, kterou jsem právě viděl,
mi za milenku dej, ať zapomenu
s ní v objetí vše, co mě odvrací
od mého slibu Luciferovi.

MEFISTOFILIS

Tohleto, Fauste, i tvá další přání
se splní mžikem oka.

(Vrátí se Helena.)

FAUST

To je ta tvář, co hnala tisíc lodí
a sžehla strmé věže Ilia? —
Heleno sladká, dej mi nesmrtelnost
svým polibkem. *(Libá ji.)*

Vysála jsi mi duši: hle, tam letí!
Pojď, pojď, Heleno, zase mi ji vrať!
Tady chci dlít, tvé rty jsou pro mne ráj,
a vše je škvár, co není Helena.

Teď budu Paris a pro lásku k tobě
namísto Tróje zbořím Wittenberk.
A bít se budu s chabým Menelaem,
na přílbě tvoje barvy ponesu.

A raním Achillea do paty
a k tobě se pak vrátím pro polibek.
Jsi líbeznější než vzduch navečer,
když prozáří jej na tisíce hvězd;
jsi jasnější než Zeus v plném lesku,
když nešťastné se zjevil Semelé;
jsi vábnější než vládce nebeský
v líbezných loktech svůdné Arethúsy.
Jen ty, jen ty buď mojí milenkou!

(Faust a Helena odejdou. Vystoupí stařec.)

STAŘEC

Prokletý Fauste, bedný člověče,
jenž zbavuješ svou duši milosti
a prcháš před nebeským soudným stolcem.

(Zjeví se několik ďáblů.)

Satan mě ve své pýše svádět chce.
Bůh v jeho peci zkouší moji víru,
a moje víra peklo překoná.
Vy zpupní ďábli, hle, jak nebesa
se vysmívají vaší porážce!
Pryč peklo! Utíkám se k svému Bohu!
(Ďáblové zmizí, stařec odejde.)

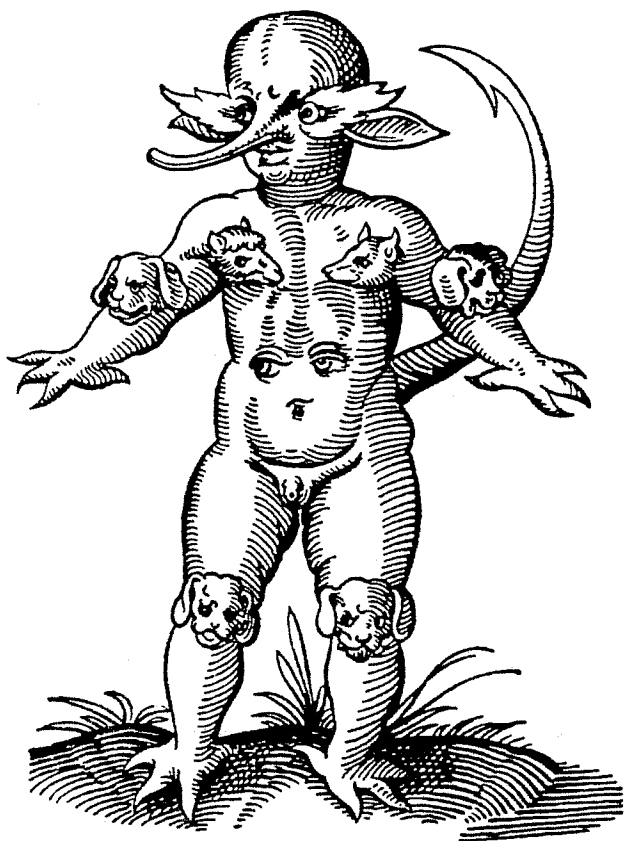
(*Tamtěž. Vystoupí Faust se studenty.*)

FAUST

Ach, pánové!

PRVNÍ STUDENT

Co je vám, Fauste?

102/

Dobový dřevorez

FAUST

Ach, drahý kolego, kdybych byl žil s tebou, žil bych ještě! Ale teď umírám navěky. Podívej se, nepřichází? Nepřichází?

DRUHÝ STUDENT

Koho myslíte, Fauste?

TŘETÍ STUDENT

Zdá se, že na něho jde nějaká nemoc, z toho, jak je pořád sám.

PRVNÍ STUDENT

Jestli ano, zavoláme lékaře, aby ho vyléčili. — Ale bude to jen z přejedení, žádný strach.

FAUST

Z přejedení smrtelným hříchem, který ztratil tělo i duši.

DRUHÝ STUDENT

Přece jen vzhledněte k nebi, Fauste; pamatujte, že boží milost je nekonečná.

FAUST

Jenomže Faustova vina nemůže být nikdy odpuštěna. Had, který svedl Evu, může být spasen, ale ne Faust. Ach, pánové, vyslechněte mě trpělivě a nechvějte se při mých slovech! Třebaže mi srdce buší a třepotá se při vzpomínce, že jsem tady před třiceti lety studoval, kéž bych byl nikdy nespátl Wittenberk, nikdy nečetl jedinou knihu! A jaké divy jsem vykonal, celé Německo to může dosvědčit, ba celý svět; jenže právě pro ně ztratil Faust jak Německo, tak svět, ba samo nebe, ano, nebe, sídlo boží, trůn požehnání, království radosti; a musí zůstat navěky v pekle — v pekle, ach, v pekle, navěky! Drazí přátelé, co s Faustem bude, když zůstane v pekle navěky?

TŘETÍ STUDENT

Přece jen, Fauste, ještě volejte k Bohu.

FAUST

K Bohu, kterého se Faust odpřisáhl! K Bohu, kterému se Faust rouhal! Ach, můj Bože, plakal bych, ale ďábel mi zadržuje slzy. Ronil bych krev místo slz! Ano, život i duši — och, podvádí mi jazyk! Zdvíhl bych ruce, ale vidíte, oni mi je drží, drží mi je!

VŠICHNI

Kdo, Fauste?

FAUST

Lucifer a Mefistofilis. Ach, pánové, dal jsem jim svou duši za tu svou dovednost!

VŠICHNI

Nedej Bůh!

FAUST

Bůh to nechtěl dát, jistě; ale Faust to přesto udělal. Za jalovou potěchu čtyřiaadvaceti let ztratil Faust věčnou radost a blaženost. Napsal jsem jim úpis vlastní krví; lhůta vypršela, čas přijde a on si mě odnese.

PRVNÍ STUDENT

Proč jste nám to, Fauste, neřekl dřív, aby se za vás mohli duchovní modlit?

FAUST

Často jsem myslel, že to udělám; ale ďábel mi hrozil, že mě roztrhá na kusy, jestli vyslovím boží jméno, že mě odnese s tělem i duší, jestli jedinkrát vyslechnu bohoslužbu; a teď už je pozdě. Pánové, běžte, abyste nezahynuli se mnou.

DRUHÝ STUDENT

Co si jen počít, abychom Fausta zachránili?

FAUST

O mně nemluvte, zachraňte sami sebe a běžte už!

TŘETÍ STUDENT

Bůh mi dá sílu; já s Faustem zůstanu.

PRVNÍ STUDENT

Nepokoušej Boha, drahý příteli, ale pojďme do vedlejší místnosti a tam se za Fausta modleme.

FAUST

Ano, modlete se za mne, modlete; a třebaš uslyšíte jakýkoli hluk, nechoďte ke mně, mne už nemůže nic zachránit.

DRUHÝ STUDENT

Modlete se i vy, a my se budeme modlit, aby se Bůh nad vámi smiloval.

FAUST

Pánové, sbohem; jestli se dožiju rána, navštívím vás. Jestli ne, Faust se propadl do pekla.

VŠICHNI

Fauste, sbohem. (Studenti odejdou. Hodiny bijí jedenáct.)

KTERAK DOKTOR FAUSTUS
NA VELIKÉ
A NEVYPRAVITEĎNÉ
MOUKY A TRÁPENÍ
PEKELNÉ ŽALUJE
A NAŘÍKÁ

Běda, přeběda mně ubohému ztracenému člověku, proč nejsem hovadem, v duši smrtedlnou učiněn, aby se mi dále starati potřeby nebylo? Aj, již nyní ďábel duši i tělo mé odnítí se chystá a mne do nevypravitelné temnosti ohně pekelného uvrhnouti má, kdež na věky věkův zármutek nésti a velikou nesnesitelnou mouku trpěti musím. Nebo rovně jako duše spasené velikou a znamenitou rozkoš a radost v království nebeském mají, tak také proti tomu já a jiní ztracenci nevypravitelnou v gruntech pekelních ohavnost. smrad, hanbu, třesení, bolest, žalost, kvílení, pláč a skřehot zubů v ohni pekelném nésti máme. Kdež i to mi v paměti ještě zůstává, že ptaje se ducha mého některého času o mukách ztracenců, mně oznámil, že veliký rozdíl mezi ztracenými jest, poněvadž i hříchové rozdílní a nejednotejní sou, dokládaje i toho, že rovně jako plévy, dříví a železo od ohně se pálí, však jedno snázejí s lehčejí nežli druhé, tak také i ztracenci v ohni pekelném pálení se budou. Ó věčné ztracení, kteréž jsi hněvem božím, ohněm a sírou zapálené, že na věčnost žádného přiložení nepotřebuješ! Ach ouve, jaké žalosti, zármutku a bolesti očekávám, jakého opět pláče oči, škřipění zubů, smradu chřípí, žalosti blasu, ječení uší a třesení nob i rukou! Ach ouve, rád bych nebes prázen býti a se odřící chtěl, jen bych věčné bídý zbhaven býti mohl! Ach ouve, kdo mne z neuhasitelného ohně pekelného vymůže, kdež žádná pomoc, žádné želení bráchův, žádného dne ni noci pokoj není, kdo mně bídnému spomůže, kde mé útočiště, kde má ochrana, má pomoc a skála, kde pevnost, bašta má silná a nedobyta? Čímž se mám těšiti? Volenými božími? A já se jich stydím, neb dobře vím, že zač požádám, žádné odpovědi od nich nedosáhnu, nýbrž musím tvář svou od nich odvrátiti a rozkoše i vši radosti jich zbhaven býti. Ach ouve, komu žaluji a želim tobo, poněvadž žádné pomoci ani naděje zproštění této žalosti mě od nižádného neočekávám. Běda, běda, přeběda mně, tak jsem míti chtěl, pročez nyní posměch za škodu nésti musím.

FAUST

Ach, Fauste,
teď už ti zbývá jenom hodina,
a potom budeš navždy zatracen!
Stůjte, vy věčně pohyblivé sféry,
ať stane čas a nepřipustí půlnoc.
Přírody jasné oko, vstaň a dej
mi věčný den, či tuto hodinu
v rok proměň, v měsíc, v týden, v pouhý den,
abych se kál a došel spasení!

O lente, lente currite, noctis equi!
Hvězdy jdou dál, čas běží, orloj odbije,
čas přijde, Faust musí být zatracen.
Vzepnu se vzhůru k Bohu! — Kdo mě

sráží? —

Hle, hle, krev Kristova tam prýští oblohou!
Jediná kapka, půl kapky mě spasí!

Ach, můj Kriste! —

Nervi mi srdce, že jsem volal Krista!
Přece ho vzývám! Nech mě, Lucifere! —
Kde je to teď? Pryč. A hle, tam se Bůh
rozpráhá paží, zlobné chmuří čelo!
Hory a vrchy, pojďte na mě padnout
a ukrýt mě před těžkým božím hněvem!
Ne, nejdou!

Pak po hlavě se vrhnu do země.
Tak pukni, země! Ne, nepřijme mě!
Vy hvězdy, jež jste při mém zrození
mi přisoudily tuhle smrt a peklo,
teď vtáhněte mě jako mlžný cár
do útrob toho těhotného mraku,
ať potom, až mě vyzvrátíte zpět,
mé údy vyjdou z kouřících vám úst,
aby má duše vystoupila k nebi!

(*Hodiny bijí půl.*)

Ach, půlhodina pryč! A druhá mine hned.
Ó Bože,
když nechceš se už smilovat s mou duší,
pro Krista, jehož krev mě vykoupila,

ukonči aspoň tu mou stálou trýzeň!
Nech Fausta prožít v pekle tisíc let,
sto tisíc let, však nakonec ho spasí!
Ne, bez konce jsou muka zatracenců!
Proč jen jsi nebyl tvorem bez duše?
Či proč ta tvá je zrovna nesmrtelná?
Ach, Pythagore, kdybys byl měl pravdu
s tím stěhováním duší, moje duše
by uletěla pryč, a změnil bych se
v nějaké tupé hovado!

Zvířata mají štěstí: po smrti
se jejich duše rozplynou hned v živly,
kdežto má musí žít a trpět v pekle.
Proklínám svoje rodiče! Ne, Fauste,
proklínej sebe, proklej Lucifera,
jenž připravil tě o nebeskou radost!

(*Hodiny bijí dvanáct.*)

Ach, bijí, bijí! Tělo, změň se ve vzduch,
než Lucifer tě strhne do pekel!

(*Hrom a blesk.*)

Ó duše, změň se na kapičku vody
a padni do moře, kde už tě nenajdou.

(*Objeví se ďáblové.*)

Můj Bože, Bože, nemrač se tak přísně!
Hadi a zmije, popřejte mi dech!
Neškleb se, peklo! Nechoď, Lucifere!
Spálím své knihy! — Ach, Mefistofile!

(*Ďáblové s Faustem zmizí. Vystoupí chór.*)

CHÓR

Je sřata větev, která mohla růst,
a sežehnuta vavřínová snítka,
jež kdysi pučela v tom učenci.
Faust je tentam: zřeli jste jeho pád,
a jeho osud radí moudrému
jen vrtět hlavou nad vši přepjatostí,
jež smělé duchy svádí k svévoli:
chtít zkoušet víc, než nebe dovolí.

(*Odejde.*)

TERMINAT HORA DIEM; TERMINAT AUCTOR OPUS.

